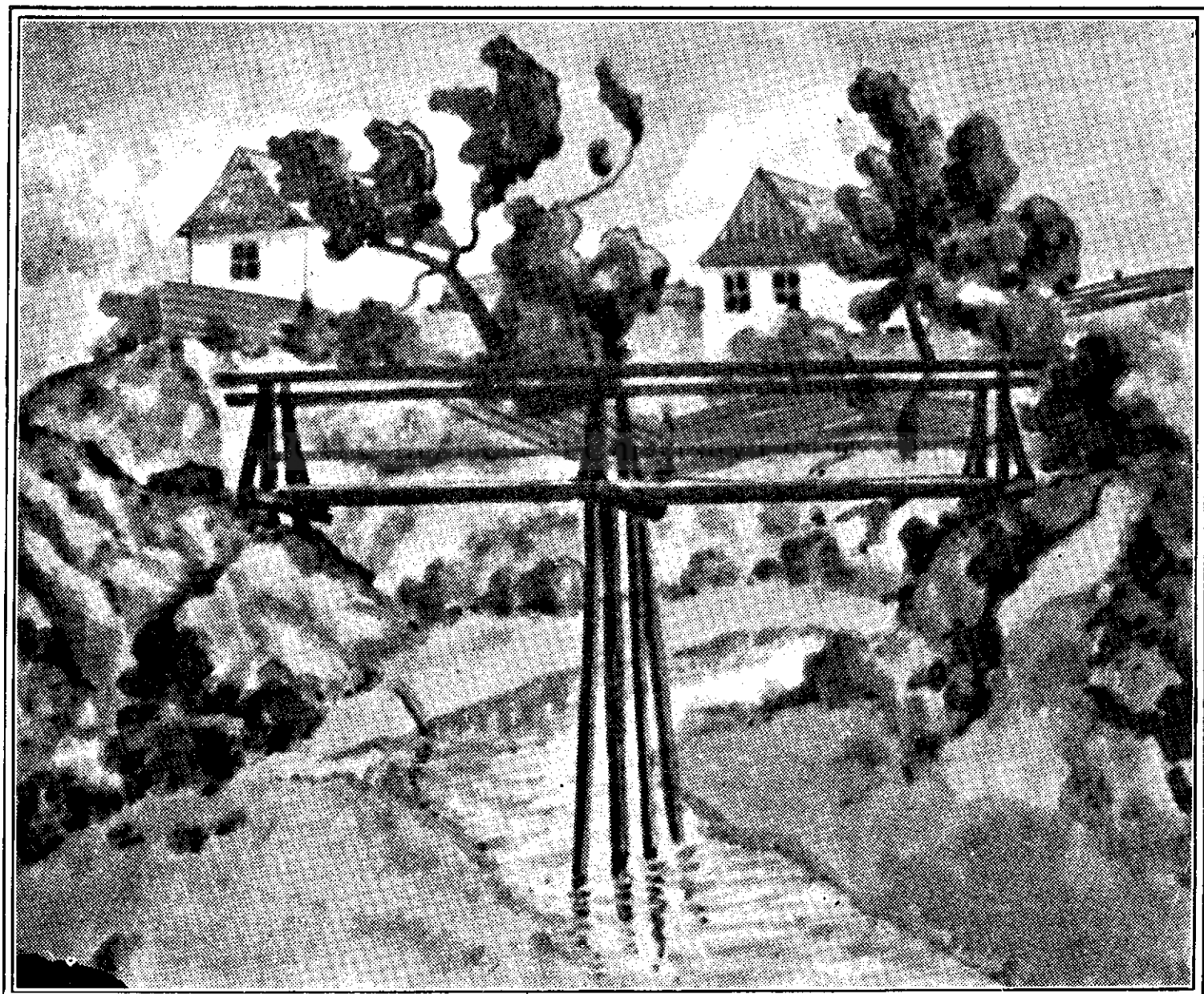

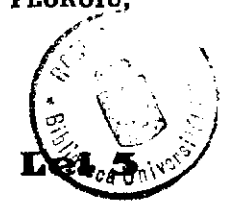
UNIVERSUL LITERAR

LEON VIORESCU : PEISAJ

In acest număr : I. BIANU, ION PILLAT, ALOIS JIRASEK, SANDU TELEAJEN, SCARLAT STRUȚEANU, MARIO PUGGINI, AL. MARCU, LUCIAN BLAGA, GH. CARDAȘ, PAUL I. PAPADOPOL, A. POP MARTIAN, ARTUR ENAȘESCU, EUGENIU SPERANȚIA, N. I. HERESCU, Z. SANDU, RUD. A. KNAPP, P. IGIROȘ ANU, I. FLOROIU, N. N. TONITZA și PERPESSICIUS

An. XLII, Nr. 39.
26 Septembrie 1926.

DINICU GOLESCU

... Când iată, fără vești,
A și intrat în casă Dinicu din Golești'
Cu barba-i de cărbune și ochii lui de jar ;
Pășise pragul vremii ca un ușor hotar.

— Boiere, drept la cuget și bun la Dumnezeu
Bine te văd aicea.

Și el îmi spuse greu :
— Deși suntem cu inimi și cu moșii vecine,
An colindat Evropa și moartea, pân' la tine.
Să m'odihnesc, mă lasă, de-atâtea țări și mări ;
De nu's poet, în brău-mi, port totuși călimări.

— Poet nu-i cel ce scrie, poet e cel ce-a mers,
E cel ce-și lasă pasul să sune ca un vers
Pe drumuri pietruite și pe poteci de lut,
Voios că merge singur drept spre necunoscut ;
Pribeagul, ce pornește cu soarele de mână
Și bea, în palmă, cerul, plecat pe o fântână ;
Milogul care n'are în traistă nimic,
Doar foamea lui cea mare și un coltuc prea mic,
Și-și taie cu privirea, ca dintr'o jimblă bună,
Feliile de câmp cu soare, sau miez de codru'n lună.
Poet e cel ce naște cu pasu-i universul.
Pe lângă-un drum-tovarăș, ce prefuește versul !
Și orice cale'i dragă de poji găsi în ea
In zori : o rază nouă — și seara ; altă stea...

Golescule, tu care întâiul ai deschis
Ca un copil cămara Apusului de vis,
De ce nu pot culege cu inima ta nouă
Lumina dimineții ca un polei de rouă
Pe-orașele străine cu nume greu de spus,
Când iarăși diligența pornește spre apus —
De ce nu pot ca tine să intru la „Șenbrun“
— Fântâna cea frumoasă — cum zici, în graiu-ți bun
Pășind sfios nisipul greblatelor alei.
De portul tău exotic se minunau femeii
Cu pălării de paie și șaluri de mătase,
Rădeau cu ochii albaștri privind-te curioase,
Și la plecare fete nebune, în caretă
Îți asvârleau — ca pasări — volane din rachetă,
Sau întrebau, în grupuri, mirate, cine ești —
Tu, le zâmbeai, cu gândul la parcul din Golești.

— Grăești — mi-e tare teamă — ca un stihuitor
Nu te 'nțelege, iartă-l, bătrânul călător.
Mă intrerupse dânsul în chip „politefsit“
Și-am înțeles din vorba-i ce mult l-am plictisit.
Uitasem în avântu-mi că, Mare Logofăt,
Cu poezia nouă era cam îndărăt
Și, înghițindu-mi viersul de-acuma fără rost,
Priveam cum mă privește Golescu ca p'un prost.

— Eu Constantin, boierul cinstit dela Golești,
De-am străbătut întinsul cetăților crăiești,
N'am părăsit pământul iubit al țării mele
De dorul altui soare, de dragul altor stele.
Când am văzut nevoia și jalea dela noi,
Am fost în lumea largă să aflu gânduri noi,
Să-mi altoiesc un suflet rămas din vechiul Râm,
Sălbăticit de vremuri pe rodnicu-i tărâm.
N'am căutat, mă iartă, ca un poet nebun
Văzduhul și pământul în ochii mei s'adun —
De m'am purtat prin țara atâtor împărași,
E ca s'aduc în mine un suflet viu la frași.
Văzându-mi stângăcia a răs străinul tot,
Batjocorindu-mi chipul greoi de fanariot —
Și de s'a strâns în juru-mi, pe piețe, ca la urs,
Ce-am învățat rămâne și răsul lor s'a scurs
Ca Argeșu'n zăvoaie cu apele lui mari.
Am adormit în pace la umbră de vlăstari
— Vlăstarii poartă umbra căzutului copac —
Aji isprăvit voi oare ce-am început să fac ?

Aveți e drept, Apusul întreg în pălărie ;
Ași vrea mai bine'n creer și 'n cugete să fie,
De ce ai vrut, urmașe, din groapa mea să vin
De ai nemțească haină, dar suflet bizantin ?
Pe mine de sta moda Fanarului, visam
Un suflet ca o floare ascunsă dup'un ram ;
Un suflet proaspăt, dornic de roade ca pământul.
Strămoșii-i dăruiră, cu legea lor, cuvântul ;
De mic îl botezară cu lacrimi și amar
Ca greu să cântărească pe-al cerului cântar ;
L'a îmbălsămat cu cimbru și flori de busuioc
Pământul țării mele, să-i fie de noroc,
In el câmpia, lunca și munții să se-ascunză ;
Ca un păstor ce zice doar codrului din frunză,
Cât îl atingi, un sunet fermecător să dea ;
Un suflet nou și totuș bătrân ca țara mea...

ION PILLAT

Mătâniile de aur

de ALOIS JIRASEK

Înapoiindu-se de la cimitirul din Veseli spre ferma lui singuratică, bătrânul Lafar era adânc frământat de gânduri. Fugise de gloată și plecase singur, întrădins. Multă vreme mulțimea îngheșită, rămasese înțepenită în cimitir umplând locul de la biserică prea mică, ca să cuprindă toată până la zidul împrejurimilor. Toți rămăseseră nemișcați printre morminte cufundați în atâta tăcere, că sar fi putut auzi foile căzând pe șortul alb sau pletele fărânelor părliți de soare de la baltă sau din vale.

Abia reveni din surpriza pricinuită de prezența unui predicator străin (pe care îl delegase episcopia Iindrichiw Ibra-dec și încă mișcați de cuvintele misionarului, toți se pregăteau să părăsească cimitirul pe când Lafar străbătuse îmbulzeala, se furisase afară și mai înainte ca mulțimea eșită din biserică, să se fi răspândit pe piață, el și eră afară din oraș.

Eră un om înalt și țeapăn, cu plete lungi cu fața slabă arsă de soare și spână, cu ochii în fundul capului. Deși îmbrăcat de sărbătoare el, proprietarul unei ferme, purta o șapcă jerpelită, o haină roasă și ghețe vechi și scâlciate. Ferma sa eră una din acele ferme izolate care, se văd, albe printre stejari livezi și câmpii la sud de Veseli dealungul Luznicei al cărei curs șerpuit, tivit cu aur și sânge de tufişuri și crengile copacilor, pare o panglică bălțată.

Lafar mergea mai încovoiat ca de obicei, mai iute de cât în celelalte duminici când își petrecuse dimineața îngheșiat la biserică, cu capul plecat pe mâinele sale împreunate mari și osoase, când după ce se târăse în genuchi până la marele crucifix de lemn, îi sărutase treptele de piatră, apoi stălpul și își întinsese gâtul său uscat și bronzat ca să își lipească buzele de picioarele celui crucificat.

După aceea, avea obiceiul să recite câteva rugăciuni, să facă mărturiu căci neștiind să citească nu avea carte de rugăciuni, sau avea obiceiul înainte de predică să cânte cu vocea sa groasă și răgușită ridicând ochii înfundați deasupra căroră sprâncenile groase se ridicau ca niște accente circconflexe.

Om cu părul alb auzise destule predici în viața sa.

Totuși, nici una...

Revizând pe preotul acesta slab și palid cu fața, de ascet, cu ochi scânteilor dominând, din înălțimea tribunei ridicată sub un pom, grămada de credincioși, se simțea încă înghețat de spaimă.

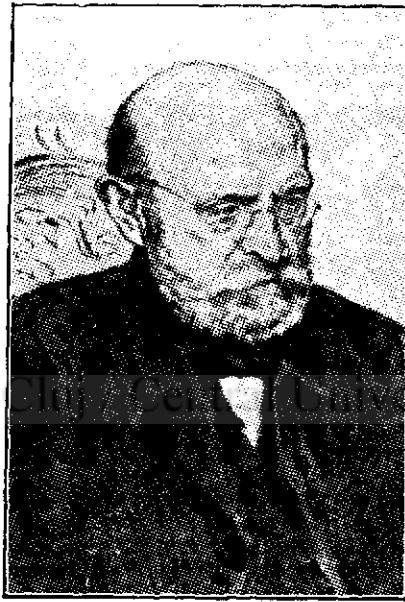
Predica auzită îi pătrundea până în inimă, și-l ardea.

Lui Lafar i se păruse teribil. Auzea încă ecourile și era ca alături. În timp ce la cimitir cuvintele îi frământau sufletul, se simțise cuprins de frică, și această frică îl întovărășea.

De jur împrejur, câmpia așezată își întindea ogoarele și livezile până la orizont, câmpuri, ogoare și livezi căroră toamna le stingea culorile. Masa întunecată și dreaptă a pădurilor de pini, vârșă cu reflexul lor liniștit suprafața calmă a bălților cenușii ca oțelul, întrerupând ici colo peisagiul. În celelalte zile, Lafar nu uita să arunce o privire asupra ogoarelor, ca să vadă cum mergeau muncile și dacă culturile promiteau. Era vre-un fermier cu muncile mai înaintate de cât el, devenea gelos. Atunci se su-

păra pretinzând că la el totul mergea rău; că servitorul său era leneș, și servitoarea la fel; că nu se gândeau de cât să mănânce; că toți îl furau, chiar și orfana pe care societatea de asistență din oraș i-o încredinșase ca să-l ajute la treburi.

În ziua aceea el nu se mai gândea la toate acestea; nu mai privea nici ogoarele. Din potrivă (și aceasta nu i se întâmplase nici odată) i se părea că simte viața peisagiului. Din el se ridica groaza; ca urca din pădurile tăcute și triste cari deja se întunecau la orizont din livezile îngălbenind și din bălțile sumbre. Privirea sa sălbatică nu îndrăsnea să se așeze pe nimic. Fiindcă i se părea că aude încă vocea pe care cu spaimă o auzise la cimitir vocea ceea care vorbise de avarie, despre avari și despre chi-

ALOIS JIRASEK

murile ceasului lor din urmă. Asemenea aceluia pe care predicatorul îl văzuse murind în mijlocul câmpiei.

Lafar și-l închipuia într-o fermă izolată în mijlocul câmpiilor. Ce moarte groaznică trimisese Dumnezeu ca pedeapsă, aceluia avar care zăbind pe ferestre câmpiile negre de stăncuțe și corbi, tremura de groază și striga cu o voce îndurerată:

— Iată cum zboară de pe câmpii și vin la mine. Uită-le! Oh! Nenorocire!

Un nor de păsări infernale se apropiau vâjâind. Camera era ca întunecată. Ele loveau la geamuri; le străbăteau. Camera era plină, această cameră din care se ridicau strigăte:

— Uite imi sfâșie pieptul...

Lafar închise ochii cu ploapele strînse puternic și își înși mersul. Peisagiul puțin și trist, sborul infernal al corbilor, totul se topise dar, întunecimile colorate ale ochilor săi închiși, fața palidă a predicatorului și privirea sa îi apărură mai clare. Făcu o sforțare ca să deschidă ploapele. Era singur pe cărare, dar colo la dreapta sus în aer...

Un stol numeros de berze, în drum spre sud, cobora către livezile cari mărginesc pădurile, aproape de balta pe jumătate întunecată de trestii dese.

Dintr'un sbor în spirală, sute și sute

de păsări, ca un nor alb, se coborau și veneau să se așeze pe copacii pădurii și pe pășuni aproape de baltă. Obosite de drumul lor lung se lăsau jos fără șgomot, fără strigăte, și totul isbucnea în strălucire de albeața lor.

Bătrânul Lafar le contempla. I se păru prevestire norocoasă că în loc de corbi vedea aceste păsări albe. Spaima se mai ușură; era să uite. Dar, cum depăși acest nor alb, gândurile negre îi reveniră. Auzi iarăși vocea care anunșase ca o amenințare, pedeapsa care așteaptă pe avari această moarte groaznică ca a aceluia avar, căruia corbi își sfâșiaseră pieptul, trimețându-i sufletul în iad; ca a aceluia conte avar care pe patul de moarte, văzuse sosind călare pe cai murgii negri înfiorători cari purtau paloșe scilpitoare; oprind caii la pragul casei sale, negrii aceștia năvăliseră în odaia în care contele striga, făcând prea târziu apel la Dumnezeu.

Fără să bage de seamă, Lafar depășise primele case de pe stânga de lângă râu. Într'atâta amintirea predicii pătrunsese de puternic și violent în spiritul său. Era ca un cui pe care i'lar fi înfipt cineva în cap.

Ce agonie! Ce moarte! Și iadul, cu chinurile lui vecinice!

Ca să fie smuls din visarea sa, fu nevoie de Matei Sosna, sdravănul Matei Sosna, fostul soldat cu pantalonii săi roșii și pălăria lui deformată, fără borduri, dar împodobită cu o pană. Sosna acesta servise odinioară în armatele suedeze. Azi cutreera țara, trândăvind prin cărciumi. Fuma uneori ierburii ciudate, dintr'o pipă din care scotea rotocoale de fum. Ce mai vorbă, nu era un creștin de treabă, și în fața căruia toată lumea tremura.

Bătrânul Lafar avea obiceiul să gonească de la ușa sa cerșetori care se aventurau uneori până acolo. Cât despre Sosna, nu era lăsat să pășească nici pragul porții. Sosna se supăra sau îl amenința. În ziua aceea, vagabondul cu fața umflată, cu ochii de un albastru deschis sub sprâncene negre cu mustața neagră și plină de mărăcini, înaintând cu bățul în mână spre Lafar, se mulțumi să rânjească, zicând că a avut noroc că nu l'a găsit pe Lafar acasă. Zicând acestea mângâiasc desaga umflată pe care o purta după gât. Pe urmă trecuse fără să dea vre-o atenție cererilor stăruitoare ale lui Lafar, care îl întreba furios ce ducea acolo, ce i se dăduse la fermă și cine îi dăduse. Apoi, când Sosna nu-i mai auzi vocea și nici sunetul pașilor se întoarse, privi la bătrânul avar care se grăbea plin de nerăbdare ca să știe de ce fusese furat. Iar cerșetorul râdea fiindcă îl făcuse să fugă.

Ferma lui Lafar era depărtată de șosea. Era absolut izolată, fără nici un vecin în împrejurimi. În fața ei se întindea un câmp, iar pe celelalte trei laturi livezi sau se înălțau stejari singuratici. Casa de locuit, sopronul în față, mănjițe cu humă, îngrăditura de stâlpi (întreruptă de o poartă grea făcută din scânduri de stejar) care le lega una de alta, și hambarul așezat în fundul unei ograde, toate erau de lemn, cu stâlpi tari de stejar și toate clădirile erau acoperite cu șindriță, pe vârful căroră urechelnita înflorea din belșug.

Deasupra hambarului, o roată plină cu bețe, rămurele, iarbă, trestie și pene, își arăta silueta, tot așa cum se profilau în negru pe ofășie de cer cenușiu capetele de cal grosolan cioplite în lemn cu care se împodobeau streășinele de scânduri rânduie la fiecare extremitate a acoperișului neregulat.

Rapsodia clipelor

(Hexameetri)

In întunericul calm, plin de volubilă vervă
 Ce rapsodii de metal scandează ceasornicu 'n noapte...
 Clipele care-au domnit, potentați, peste cosmice 'ntinderi,
 El ți le-arată murind, reci, mizerabile, goale.
 Iată-le 'n zale și coil, cu scut și cu palos de aur.
 Aprig purtate pe caii sălbateci ce suflă jăratec;
 Oaste de regi viforoși, oarbă de glorie rapide
 Trece năvalnic în sir galopând către moarte.
 Fiește care-a promis, decis-a, comis-a, ucis-a,
 Fiește care-a urnit șgomotos, așteptări seculare,
 Fiește care a înfipt granit în dedalul istoric,
 Insusii destinului vrând îndărătnic să-i tulbure serisa.
 Iată-le însă, trufaș, când ajung pe piscul domniei,
 Una pe alta se alungă pe puntea ce spânzură 'n aer,
 Sulfiza celei din urmă străpunge pe cea din 'nainte,
 Groaznic pe sulifi de sânge întregul cortegiul se 'nșiră.
 Și 'n neștiința de veci se scufundă cu ultime gesturi,
 Vasta genune le 'nghite în macștatea Tăcerii,
 Cât de asemenea mor... ce felurit străluciră!
 Urme de serum uniforme găsește amintirea când trece.

In întunericul calm scandează ceasornicul versurii.

EUGENIU SPERANȚIA

In spatelul coroanelor de frunze ale stejarilor, cerul de culoare cenușie devenise roșiatic. De cealaltă parte a râului, pădurile se întunecau; obscuritatea se îngroșa în desigurul arbuștilor de pe maluri, ca și sub aninii și stejarii peninsulei care o formează cotul râului.

Așezată pe o rădăcină care oșea din pământ, o fetiță cu părul blond, cu ochii adânciți în orbite, stătea sub cel mai mare dintre stejari, al cărui trunchi era cocoșat de numeroase umflături. Copilul era încălțat cu galenți și un sac aspru îi acoperea umeri. Alături de ea stăteau grămadă scoici din acelea pe care ciiorile le lasă să cadă din sbor după ce le pescuiseră în râu, și pe care toată după amiaza ca le strănsese de pe mal sau de sub stejari.

Vacile nu mai pășteau. Una din ele chiar se culcase. Singurele oiile pășteau încă iarbă, sau ronțăiau ghinda cözută. În vremea aceasta imaginația pastoriței galopa. Oh, dacă ar putea ea să aprindă focul: dacă bătrâna Dura i-ar da puțin jăratec, dar aceea se teme prea mult de fermier! Ah! dacă ar fi spus ea lui Sosna, acela cu siguranță îi aprindea focul. Cu ochii fixi, ea credea că vede deja strălucirea tremurătoare a flăcărilor cuprinzând trunchiul stejarilor și un fum alb urcând spre creștetul lor; ea se apropia de foc, întindea mâinile, se încălzea...

Dar, cum își întorsese privirea, totul se stinse. Seara cădea tot mai mult. Ea ajută să-și urmeze visarea... Pastorița ar fi dorit ca un căprior trecând apa să se apropie ușor de odinioară într-o seară și să mănânce ghindă sau să se culce lângă ea. Bătrâna Dura nu pretinde că uncori, căpriorii vin chiar de se culcă la poarta fermelor?

Pe un stejar vecin, un porumbel sălbatec a scos ultimul său ugiut. Crepusculul s'a stins în spatelul stejarilor.

E târziu. Dece n'o chiamă bătrâna Dura? Turma a încetat păscutul, și e frig. Copilul și-a strâns picioarele sub rochiță și a lipit mai tare sacul pe ea. Ce face oare bătrâna? Trebuie că a adormit peste rufe.

Și iată că imaginația răpește copilul

înapoi spre trecut. Se revede acasă la ea, color în oraș, la aceeași oră, alături de mama sa moartă, ea stătea lângă vatră, privind focul unde se încălzea oala pe care mama sa o lua ca să umple castrolul de supă. Se înălța un fum, un nor de vapori care învăluia în aburii săi strălucirea butucilor, și supa răspândea miros plăcut. Apoi se așezau amândouă dinaintea vetrei și mama... Ah! aceea scumpă mamă...

Cu și cum, pe neașteptate s'ar fi găsit în fața unui urs, păstorița tresări brusc, frica îi moleși picioarele. Asta fiindcă, în umbra stejarilor, o formă întunecată, puțin încovoiată, se apropia și cu o voce neplăcută striga:

— Ei, Suzano, spurcăciune, așa păzești vitele, trândăvie? Oile s'au împărășiat, și tu, Ioneso, numai ca să trândăvești...

Slab bătrânul Lafar stătea în fața ei. Inspectase deja toată ferma. Intrebuse pe bătrâna Dura (servitorul furise cu o săptămână mai înainte) ca să afle pentru ce venise Sosna. Dar bătrâna servitoare, cam surdă, răspunse că nu se întâmplase nimic... că ea se închisese în casă, că Sosna nici la poartă nu bătuse, că se mulțumise să treacă venind din col, pe lângă râu. Dar, cu ochii iscoditori, bătrânul Lafar, cercetase imediat toată ferma, scotocind pretuindeni; numărase orăntăniile, apoi s'a dus s'o întreb pe Suzana ce făcuse Sosna. Afând că se oprise lângă ea, Lafar o iscodi ca un judecător de instrucție. Voia să știe tot ce făcuse vagabondul, dacă se atinsese de vite, pretinzând că individul acela era în stare să facă farmece.

Frica făcu pe copilă să hâlbâle.

— Ce vrea? Ce vrea dela tine? insistă bătrânul apropiindu-se tot mai mult.

— Nimic... M'a întrebat numai... dacă... mi-era...

— Dacă ți era ce? Haide, spune.

La șovăi. Aplecat deasupra ei, bătrânul o silea să vorbească, și auzi, slab, ca suflu temerător:

— Dacă mi-era foame.

— Și tu ce i-ai răspuns? Că ți-e foame firește, tu ești nesățioasă, niciodată n'ai mâncat destul.

El se aplecase mai mult, atât de jos că părul îi cădea pe tâmpile și obraji, iar copilul putea să-i vadă ochii-i de om furios.

— Și el ți-a spus că-i era foame, nu ca să-i dai ceva, vre-o găină sau vre-un pui?

— Nu, răspunse repede copilul, dorind să evite hânuelile și muștrările: el avea de mâncare. Avea pâine în desaga lui, și mi-a dat și mie...

Surpriza făcu pe bătrân să se ridice.

— El, Sosna? rânji, necăjit. Tie? Și unde-i pâinea?

— Am mâncat-o.

— Zău? Ei da, numai decât, tu ești nesățioasă. Atunci nu mai ți-e foame, nu mai ai nevoie de cină.

Porunci conilei să aducă vitele acasă. Ea se sculă brusc. Pentru o clipă, nu se gândea deloc la cină. Frica și dorința, de a scăpa de prezența fermierului o făcură să se grăbească. Dar când, închise vitele, și se întinse într'un colț al cosarului pe pățul ei năcătos se gândi cu poftă la săvârcăciunul ei tain zilnic: o bucată de pâine neagră și puțină smoală de sfeclă încălzită. Azi nu i se dăduse nimic. Când adusese turma acasă, se simțea infometată ca un lup; acuma foamea o făcea să casce.

Porumbelul sălbatec făcuse, becațina la fel: horecăitul moscului a cărui voce răsunată fusese auzită în jurul fermei, plecase pentru un drum lung. Cuibul berzei se golise.

Cei care îl ocuroau îl nărăsiseră după amiază ca să se alinească la stolul alb care, intrerupându-și pribegia poposise acolo.

Umbra cuprinsese rădăcina stejarilor din jurul fermei izolate a lui Lafar. Și lucta neagră și imobilă a crângilor vaste se desprindea pe orizont. O slabă lumină roșiatică anăru la una din ferestre, apoi la o alta și la urmă se stinse. Bătrânul Lafar eși din casă fără lumină. Era îmbrăcat cu un fel de zeghe alburie, încălțat cu galenți. Imbrățișa cu privirea curtea tăcută și întunecată apoi deodată aplecând capul la stânga, trase cu urechea.

— Ce auzea, ea venind dinpre coșar? Cineva plângea... în coșar și ușa era întredeschisă.

Se descălță și luând galenții în mână, încovoiat, înaintă pe vârful picioarelor, alunecând ca o pisică. Căldura vitelor și mirosul bălegarului îl înăbuză o clipă când se apleca în întunericul staulului de unde se ridicau vaietele dureroase ale unui copil.

— Ce ai de plângi? întrebă el cu o voce cicălitoare.

Plânsetele încetară imediat. Tăcerea stăpâni, turburată curând de suspine înăbușite.

— Ce ai?... N'auzi?... și pentru ce ai lăsat ușa deschisă?

Suzana articulă, în mijlocul suspinelor pe care nu putea să le potolească:

— Mi-e... mi-e frică... și...

Nu îndrăzne să spună că îi era foame.

— Ți-e frică?... Și de ce?

Vecea tăioasă și mânioasă amuți brusc. Lafar aruncă înapoi o privire fricoasă, apoi, punând mâna pe ușă, o închise spunând cu un aer supărat:

— Haide dormi... Altfel cine te mai poate smulge de acolo, mâine dimineață!

Lafar nu dormea niciodată liniștit, și și noapte fără odihnă, îl imboldeau grijele și temerile.

Iar azi, predica aceea...

Nimic nu putea să steargă din spiritul său impresiunea lăsată de groaznicile și amenințătoarele cuvinte ale celui amar

DAIMONION

de LUCIAN BLAGA

XI. PAIANJENUL ROMANTIC

„Noțiunea matematicii e noțiunea științei în genere... În muzică ea e revelație... Orice plăcere e muzicală, prin urmare matematică. Cea mai înaltă viață e matematică. Viața zeilor e matematică. Matematica pură e religie. La matematică ajungi numai prin tofanie. Matematicienii sunt singurii fericiți. Matematicianul știe totul. Sau ar putea, dacă ar ști. Cel ce nu ia o carte de matematică cu evlavie și n'o citește ca un cuvânt al lui D-zeu, acela n'o înțelege... Aceste câteva aforisme orifice le rușem din inimul înalt pe care cel mai interiorizat dintre romantici, Novalis, l-a închinat într-o dipă de lucid extaz matematicii în „Fragmentele” sale. Nu fiindcă am vrea să scriem ceva despre matematică, ci fiindcă aforismele acestea, cu lucruri de ne știu ce pietre scumpe furate de pe vre-un altar eueisnic, sunt extrem de caracteristice pentru felul „romantic” de a privi lucrurile. Vedeți: matematica e pentru noi toți o știință între multe altele, poate mai neclintită decât surorile ei inegale prin virtuți și vicii, un fel de stea polară în jurul căreia se întorc zodiile celorlalți, dar totuși o știință și nimic mai mult. Pentru Novalis ea e: muzică, plăcere, religie, cea mai înaltă viață, tofanie, fericire. Romanticului i-ajunge o depărtată analogie sau corespondență între două domenii spirituale sau realități palpabile din planul materiei, de altfel cu totul diferite, pentru că acestea, în imaginația sa chimică, că se topească în același amalgam până la desăvârșită identificare. Romanticul înclină spre confundarea domeniilor, prin însuș stilul său de gândire, care e exagerat sintetic. Poezia e pentru un romantic—filozofie, filozofia e pentru el

—poezie. Plantele sunt pentru el—spirite, spiritele—planete. Universul prin delinție romantică șterge hotarele izolatoare dintre lucruri și profită de orice vagă asemănare pentru a determina impropriu o realitate oarecare înzestrată în sine cu o etichetă ce nu îngăduie circumscrieri. Clasicii aveau pasiunea scacă, ce se complăce în lumina zilei, a delimitărilor logice, ei deosebeau și precisau; religia era religie, matematica era matematică. Romanticul, crescut la umbră nopatică, îi place să sară gardurile severe, pe care cu o firească grijă și dintr'un incurpabil spirit gospodăresc clasicul le radică între lucruri. În firească conformitate cu acest fel de a fi și de a gândi, romanticul simpatizează mai presus de orice cu acele realități sau creații cărora confuzia domeniilor și interterența undelor alcătuitoare, le sunt inerente. Ei nu iubesc ziua, nici noaptea, ci amurgul; ei nu iubesc nici somnul, nici crezua, ci reveria. Dintre genurile literare ei se încearcă mai ales în acelea în care se face și poezie și filozofie și profecție. Dintre științe—ei tin la cele de limită, unde se poate mult și pitoresc filozofia și în care se poate farmaceutic doza și puțin magnetism cu multă magie. Dintre sistemele de filozofie ei iubesc pe acelea care poetizează în perspectiva țării de margine a celui mai mult universal sau îl autopotomortizează mai stăruitor.

Romanticul înclină caotic spre un universalism pe care l-am numi de alchimie, spre un tot în care fragmentele se pot substitui cu prietenescă reciprocitate. „Un om cu adevărat liber și cultivat are trebui să se știe să se dispună după plac filozofie sau filologie, critic sau poezie, is-

toric sau retoric, antic sau modern, după voie cum acordezi un instrument, oricând și în orice grad”. (Fr. Schlegel, Fragmente, Insel Brucherei, pag. 14). În găoacea acestei observații a lui Fr. Schlegel vibrează tot idealul cultural al romanticilor. Ce departe suntem de idealul lui Goethe: în limitare se arată maestrul! (Totuși Goethe e unul din cei mai universali oameni, în privința aceasta numai Leonardo mai poate fi asemănat cu el. Dar universalismul său e de organizare succesivă, deci de limitare, a diverselor domenii în care se manifestă). În deobște orice timp definește „geniul” în sensul idealului cultural, căruia cu mai multă sau mai puțină conștință, i se închină. Asfel și romantismul: pentru el geniul e omul universal par excellence. Fr. Schlegel spune: „orice om complet are un geniu” (ibid., pag. 59) și „orice geniu e universal”. Orice de simplă ar părea teza aceasta despre universalitatea genului, riscăm să n'o înțelegem „romantic” dacă n'o aducem în legătură directă cu concepția lor despre jocul puterilor sufletesti, cari s'ar putea substitui una alteia și cari pătrund aichimic una pe alta. Romanticilor le convine să vadă geniul așezat în acel punct în plină vibrație, unde se întretaie toate diagonalele spiritului și de unde poate porni ca paianjenul pe oricare din razele rețelei sale. Dacă privești paianjenul central din capul periferic al unei raze, și se pare că stă la pândă pentru acest singur drum. Și așa cu toate razele. La fel geniul „universal” al romanticilor devine orice identificându-se printr'un salt cu unul din punctele periferice ale rețelei sale. Pentru un geniu e virtutea desăvârșită.

Pentru altul geniul e poezie în orice domeniu s'ar manifesta. Pentru unul geniul e matematică. Pentru altul intuiție intelectuală. Dacă desprinzi concluzia din acest concurs sprintin și grotesc de definiții ajungi la rezultatul că pentru romantici geniul e posibilitatea de a fi cu oarecare joc și autoironie orice. Din tinda acestei umbroase generalități putem pătrunde și în înțelesul ce l-a închis Novalis în camera cu chei pierdute a cunosutei cimilituri: „Orice persoană care e alcătuită din mai multe persoane, e o persoană la puterea a doua, sau un geniu” (Novalis, Fragmente, pag. 58. Insel Bücherei).

Se pare deci că concepția despre geniu s'a schimbat binișor dela Kant până la romantici, Kant îl voia simplu isvor de artă și nimic altceva. Romanticii văd geniul exclusiv într'o jucăușă și paradoxală universalitate. Goethe e tocmai la mijloc: geniul pentru el se poate manifesta în orice domeniu spiritual sau practic, dar nu se va manifesta desăvârșit, decât în limitare. Universalismul lui Goethe nu e de confuzie alchimică, ci de diferențiere organică.

LUCIAN BLAGA

trad. de I. FLOROIU

și pulid predicator, despre care se spune că trăește ca un sfânt. Lăfar de obicei la ora aceea, se închidea în camera cu vechituri ca să se bucure de idolul său. În scara aceea, ar fi voit să se ducă din nou acolo; aprinsese chiar lumina, dar, când ajunsese în prag, i se păru că aude vocea dela cimitir: „Pofta de aur înseamnă pierzanie. Ți-ai vândut sufletul”.

Cuprins de spaimă Lăfar eșise afară fugind de idolul său. Se dusesse la spatele fermei și de acolo, prin livadă, ajunsese la stejarii cari făceau parte din proprietatea sa și din cari, din când în când, tăia vreunul mai gros, folosind crângile și rădăcinile pentru încălzit și vânzând restul pe preț bun.

Sub stejarii aceștia, domnea o umbră deasă și era umed și răcoare. Mai departe colo, la cotul răului, sub copaci, era întuneric. Totul era tăcut. Bătrânul Lăfar respira acolo mai bine decât în camera lui unde se simțea cuprins de spaimă. Mergea încet, încovoiat de spațe, cu mâinile împreunate pe piept, recitând un Pater...

Sfârșise de spus o Ave Maria când sosi la un stejar enorm ale cărui crângi

jouase se aplicau până în pământul acoperit cu iarba.

Lăfar se opri lângă ușriașul acesta la marginea unei gropi întunecate. Acolo se înălța odinioară un alt stejar, mai falnic decât cel rămas în picioare și al cărui trunchi, galben de licheni, avea proporții enorme. Lăfar poruncise doborârea lui cu câțiva ani înainte. Ce rădăcini puternice avea, întinse, nesfârșite! Cât erau de incurcate!

Lăfar muncind singur, trebuise să dea multe lovituri de cazma și de secure, până să scoată rădăcinile (ridicase de acolo trei căruțe) trebuise să sape o groapă atât de adâncă că dispărea în ea cu totul. Și cu toate acestea, fiind legat de pământ de rădăcina principală și de lăstarele sale, copacul de mai multe ori secular rămăsese în picioare. Trebuise o vijelie care clătina trunchiul, ca să poată fi smulse rădăcinile din pământul care se lipsea la loc... Vijelia aceasta care scootea un murmur necăjit dela stejarii dinprejur și și răsflora iarba doborșese ușriașul...

(urmează în numărul viitor)

Intr'o noapte, pe lună...*)

de SANDU TELEAJEN

„In cotul dela Piscul-Urtii, popa Zamfir își potoli fugarii. Prin spărturi de pădure, luna lumina drumul ca ziua. Opri și trecu hăjurile, vlăjganului :

— Ține Stavăre... Să-mi fac o țigară.

In jurul lor doar pustiul tăcut al nopții. mărît de clocotul apei din stânga. Intr'un hățiș spre Poiana-Vulpiei, răbufni prelung un țipăt de huhurez. Popa, trecu tabacherea lui Stavăr, scăpără și-și aprinse țigara. Dela hanul lui văru-său Iorgu, nu scosese tot drumul un cuvânt. Stavăr, dându-i înapoi tabacherea, mormăi :

— Zii, se lasă greu... boer Iorgu! Hm!...

— Da. N'are bani... Poliți, nu iscălește decât pentru el... Așa mi-a rețezat-o. Dar știi, scurt !

— Am înțeles de cum te-am văzut biciuind caii și-apucând spre munte... E-e, acu' ce-i facem ?

— Lăsăm să răsufle și gonim iar. Avem noroc cu luna. Dezgropăm, luăm tot și 'ndărăt spre Câmpu-Lung. Să mi se facă ziua în curtea prefectului...

— Dacă ne-mprumuta... boerul, acum ooboram mușcelele. Nu băteam drumul ăsta, ca nebunii. Da-l plătesc eu pe văru' Iorgu, chiar mâine noapte când trec „șanțul”. Ii rup două sute de oi, să-l arz la inimă !...

Irate-său îl prinse de piept și-i vorbi poruncitor :

— De loc ! Să te-astâmperi, m'auzi ? Treci „șanțul” cu mâinile 'n buzunar și te dai la fund prin secuime.

— Bine ! Cum zici !

După alt ceas de drum, ajung la cantonul pustiului de sub Colți-Neagului. Aci, cărmesc din șosea pe drumul noroios, rămas din vechi pentru scos blăniile și buștenii de fag spre ficerăstraele din luncă. Trag poștalionul într'un țarc cu porțile căzute, dezhamă și-aruncă hăjurile-n ladă. Cotrobăesc în fân, scot două carabine scurte ungurești și două cujite. Incearcă frânele, se-azvârl pe cai, dau pinteni și se-afundă pe drumul buștenilor, în desîș.

Abur rece de pădure adormită, în față, singurătate și vuet de ape din ce în ce mai stins, în spate...

Au urcat un piept și-acum drumul serpuște de-a coasta printr'un luminîș. Caii poticnesc prin gropi și strănută des. Ium cald le ese din spinări și din boturile umede. Stavăr începe vorba.

— Zii, de-abia mă făcuși scăpat, hai ?

— Da... Cât p'aci să nu se poată... Acum îmi pare rău că nu te-am lăsat. Să-ți fi putrezit ciolanele 'n ocnă.

— Zău ?... Fără tine nu mă dam popo !

— Mă !

— Nu te supăra, da'... așa-i.

— Ba mă supăr c'ați fost mămăligi... Ai căzut în laț, tu Stavăr, pentru-o muere.

— Dumnezeu ei de cătea !... Mi-a prabusuic în fierțură, popo... De șase luni, parcă nu mai sunt om. Trei zile dacă n'o văz, îmi arde ficății !

— Să te arză buba oii !... Vită 'ncălțată !

— Oi fi eu vită popo... Da'... s'o vezi, mi' că-ți lingi și tu degetele. Ascultă-mă pă mine. Doui bărbați a băgat în pământ. Are coadili ca păcura și dinții cum e laptele. Când râde, îi tremură sânii și face două părăluțe 'n obraji că 'nebunești !... Iei foc și tu popo, numai s'o vezi.

— Să vă ia dracu' !... Din iubitu' vostru, umblu eu de trei zile cu limba scoasă. Și

la aprinderca mea de piept, asta-i moarte. Poci cădea-n drum, aici, lângă tine...

— Doar n'a fi dracu-al dracului ! Scui-pă-ți în sân ! De-acum încolo, suma aproape ne-am făcut-o. Subt „brad”, trebuie c'avem opt mii de „cocoși”, dacă nu mai bine și zece oca de argint. Eu, în primăvară îmi ridic muerea din Provița și-mi fac casă „dincolo” la Zărnești. M'am și dat în vorbă pentru loc cu'n sas. Acolo mă cred toți geambaș mare și om cinstit. Mă las de hojje. Pe boer Iorgu numai să-l plătesc de boala ce ne făcu și pă urmă, să-l pieci cu ceară-n ochi p'al de-o mai fura...

Irate-său, râde-n barbă și-l întrebă căinos :

— Ții jurământ ?

Stavăr se uită la el chiorăș apoi gâlgăe 'n răs :

— Hă-hă !... L'ași ține dacă nu mi-ași ști mâna făcută „pe luat”... Nărav prost.

Înțepat de-un gând nou, glasul lui doigît de rachi și mahorcă unguerească, mărâi spart o altă întrebare.

— Se lăsa greu căpitanul, hai ?

— Cum ți-am spus.

— Fără cinci sute de „cocoși” în palmă nimic, țiiam sare.

— Țălai.

— Vanghelia mă-si de galonat !... Tare-ași vrea să-mi pice și-ăsta la un loc bun. Să-l ții numai două zile cu pește sărat, fără apă, cum ne ținu pe noi Majurul din Măgureni.

— Fiindcă fost om de înțeles ?

— Ba fiindcă cerut atâtea bani... Prefectului cât o să duci pentru... ceilalți ?

— Tot cinci sute. Cu el, m'am învoit repede. Ne cunoaștem de mult.

— Hm !... Asta a lăsat-o mai 'eftin... Iaca și semnul !

Trăznit în plin trunchi de cine știe câți ani, un fag bătrân ridică spre stele în loc de vârf, un gât de jândări înegrite de ploii și zăpezi...

Cei doi descalcă, prind caii de căpestre și iau în piept un cot de piatră prin întunericul pădurii până 'ntr'o poiană. Aci, paznic al singurătății, un brad uriaș își sună cetina și clopoștii uscați în bătaia lunii...

— Ține-mi calul.

— Repede Stavăre.

Dela o țesătură făcută 'n coaje cu toporit, Stavăr înnumără zece lungimi de coajă, apoi dă cu șchioapa de treizeci de coajă în linia fagului trăznit.

— Lespedea-i la loc, cum o știm.

— Dă-o d'adura și sapă.

Cuțitul lui Stavăr trage un cerc larg în jurul urmei lăsată de lespedeaa aruncată și mușcă lacom din pământul pietros. De câteva ori scăpără-n bolovani. Hojul se oprește, își șterge nădușeala cu dosul mâinii și-și mestecă furia în câte-o înjurătură aspră.

— Candela bisericii... cui știm amândoi, vere Iorguțule ! Iți plezneaa fieră dacă ne făceai un bine...

Câtva timp, popa Zamfir Drugă îi îngăduie să-și tot scuie greul săpatului. S'a reze-mat între cai cu mâinile cruce și caută-n pământ. Il ard tamplele și-și înmoae cu limba mereu, buzele uscate. Un cerc de ghiață păru că-i învălue spinarea și coatele. Se scutură și tuși înfundat de câteva ori... Caii și-au înfrăjit boturile căutând a somni.

— Zor, zor că ne-apucă ziua !

Când a săpat cât o lungime de braț, Stavăr se sprijină 'ntr'un genunchi și trage din groapă un capac de cazan ruginit. Apoi vără amândouă brațele, își încordează mușchii și scoate comoara...

O pereche de desagi mocănești țesută din păr de cal, umflați doldora cu bucăți de aur și fișicuri din piese a câte cinci lei. Rodul vitelor furate ani întregi, la hotarul a trei județe, partea lui și-a popii Drugă.

— Pune capacul, astupă la loc și-ajunge-mă din urmă.

— Bine !

După ce cumpănește desagi pe-un cal, popa, face o cruce cu fața spre răsărit, își ia carabina subțioară, îndeamnă căi de frâne și-o tae la vale prin pădure, murmurând :

— Doamne-ajută !

Luna, parcă s'a oprit în crucile văzduhului, gură de cișmea din care curge aur. Sub lumina ei, pădurea și adoarme din nou, singurătatea ruptă din nepătrunsul veacurilor...

SANDU TELEAJEN

Albo notanda lapillo

Îți mai aduci aminte potecile albe de munte
pe care-am mers amândoi cu dimineața violetă pe frunte ?
când ziua ne mirua cu ulciul de lumină al zorilor,
când revărsam vinul tare al gândului prin urcioarele florilor,
când sorbeam, pe cer, cei din urmă stropi de lapte din șistarul stelelor,
și cântam, cu sufletul, melodii pe violon celele vâlcelelor...

Pe coaste, semănată în iarbă ca niște ciu perci, pășteau mioare ;
de-alungul drumului, frunzele de mesteacăn — mii de inimioare —
tremurau, pentru că treceai tu, ca o fantasmă, sub cer de cicoare.

Potecile de calcar îți înfloreau luminoase sub pași ;
stâncile semănau ca niște haiduci uriași,
care scoteau — prin luminișuri — capete săpunate cu nori de spumă,
să rădă spre tine cu obraji roșii, de humă.

Ciute setoase,
coborâte la Jiu să s'adape, fugeau sperioase,
slurând peste râpe — ca niște umbe care — aruncau în noi cu pietre, —
și ducând, în boturi umede, câte un pai luminos de rază ;
soarele-și căuta pe coaste vetre,
pentru cuptoarele care-aveau să ardă 'n amiază.

Măinile tale, de frica munților înalți și-a gândurilor adânci,
se făcuseră mici în mâinile mele. —
de par'că s'ar fi ghemuit donă rândunele,
căzute — cu răsullarea tăiată — din vârf de stânci.

Inima pădurilor s'auzea... ca din depărtare o vâslă.
In preajma schitului, care-și umplea cu mlerea, soarelui ca pe un fagur, chiliile
un pustnic bătrân păzea pui de găină — jucării galbene de păslă —
cu gravitatea cu care-și făcea și liturgnile ;
când te-au văzut albă ca o zână și bună ca un gândac de lumină,
puii s'au repezit la tine să te mănânce ca pe-o găză blajină ;
dar o bână de pai i-a răsturnat unul peste altul, ușor,
lângă picioarele tale mici, — surorile lor.

În altarul salciei pletoase, sufletele noastre-au îngenunchiat,
iar ochii umezi ni s'au căutat în umbră și s'au mângâiat
— ca doi porumbei friguroși,
ce-au fost rătăciți, și din nou s'au găsit
de mângâere și de cuiburi setoși.

Ca un preot cărunt și strâmb — mai strâmb ca monahul din schit —
salcia ne-a miruit frunțile c'o stebă de frunze, plină de rouă,
și ne-a dat să gustăm — din trupul iubirii — anafură nouă.

A. POP MARTIAN

Din volumul Pietre de hotar, sub tipar.

Inscripție

pentru cartea cu lumină

Pe foile cărții am scris cu lumină,
Căci soarele serie cu aur pe ape,
Pe geamul prieten, pe frunze, pe pleoape,
Căci struguri de-aramă lucesc pe colină.

Căci vreascuri de raze tronzese sub picioare
Căci buze de miere prelung se îmbină...
De-aceia în carte am scris cu lumină
Și'n piept voi aprinde un clopot de soare.

N. I. HERESCU

Considerațiuni asupra catharsis-ului aristotelic

Credință

·V

Freud arătase, după cum am văzut, că vegetația psihică subconștientă este un caz de reversiune, sau de regresie spre primitivismul depărtat al sufletului omenesc din lăzsa sa de copilărie ancestrală, și, că delirurile nevrozafilor, visurile, ca și sublimarea artistică constituie un fel de extirpare lentă și continuă a acestei vegetații psihice prin descărcări derivate.

Și deși închină o carte întreagă (*Totem et Tabou*, tr. fr. Paris 1924) pentru studiul primitivului, ca structură psihică, preocuparea lui Freud se îndreaptă mai ales spre fobia incestului în mentalitatea primitivului, fobie păstrată și în mentalitatea omului evoluat.

Ceeace l-a izbit cu deosebire pe Freud, glosând mai ales cercetările antropologilor etnografulor și sociologilor englezi, care la rândul lor se reazămă pe informațiunile culese de la călătorii și misiionarii vizitatori ai triburilor sălbatice, este exogamia, care ar fi, după cum vom vedea imediat, o prescripție totemică ce se slujește de imperativul tabu-ului.

Să lămurim acești termeni astăzi atât de uzuali în discutarea problemei ce înfățișează structura psihică și socială a popoarelor primitive.

Tabu-ul ar însemna, prohibirea impusă pe calea obiceiului de a nu atinge anumite obiecte, exprimându-se prin această frica inspirată de aceste existențe. Totemul ar fi sistemul, care la popoarele primitive înlocuiește religia, alcătuiind principiile unei rudimentare organizații sociale. Sistemul acesta, constituie la bază o relațiune între omul primitiv și un animal sau o plantă așa zisa totemică. Totemul tribal (al clanului primitiv) este venerat de un grup de bărbați și de femei, care poartă numele său, se consideră drept descendenții unui străbun comun și sunt strâns legați unii de alții prin datorii comune și prin credința în totemul lor comun.

Exogamia ar fi prohibirea membrilor dintr'un totem de a lua în căsătorie membrii de sex opus, recunoscând același totem.

Fobia incestului este explicată de Freud sprijinindu-se pe o ipoteză a lui Darwin, după care promiscuitatea sexuală era imposibilă în hoardele primitive, grație geloziei bărbatului ajuns adult ce îndepărta pe toți ceilalți candidați la acuplarea genezică. Bărbatul cel mai puternic devenea astfel stăpân pe situație. Spre a-și asigura exclusivitatea explorării și a exploatării sexualității opuse din hoarda sa, șeful hoardei întreținea în tribul său spaima continuă de a nu cădea cineva dintre ai săi în păcatul incestului, mai ales că o astfel de posibilitate nu era exclusă. Nu trebuie să uităm, zice Freud, că acuplarea genezică era prohibită numai în linie colaterală nu și în cea descendentă directă care dă ceia ce Freud numește complexul lui Oedip.

Freud se angajează pe această cale, spre a ajunge să demonstreze analogia între primitiv și nevrozat, arătând, că nevrozatul este un frate primitiv cu impulsia sexuală alungată de practica totemică și, care a ajuns astăzi la o derivare morbidă.

Intr'adevăr spre a-și susține punctul de vedere, Freud se referă și la o lucrare a lui Robertson Smith (*Religion of the Semites*), unde ni se spune, că la primitivi există un banchet, ritual la care după sacrificiul către ființa divină iau

parte membrii elanului sau ai tribului potrivit cu legea că numai membrii elanului pot mânca în comun. Sacrificiul este conceput la primitivi ca un dar făcut divinității.

În epocile foarte îndepărtate, animalul menit sacrificiului era sfințit, viața sa era intangibilă și nu putea fi suprimate de cât cu participarea și sub comună responsabilitate a întregului trib, care era de față, în înțelesul, că asimilându-și substanțe sa sfântă, membrii elanului își accentuau pe calca aceasta identitatea materială, care, credeau ei, îi legau pe unii cu alții și pe toți cu divinitatea.

Această ingerare sacramentală a unui animal totemic, după Freud, trebuie considerată ca o manifestare foarte semnificativă a religiei totemice.

După indicațiile date de Frazer și Robertson Smith, scena banchetului totemic este înfățișată astfel de către Freud.

„În această împrejurare solemnă, clanul omoară animalul său totemic și îl consumă crud — sânge, carne, oase, membrii clanului sunt îmbrăcați astfel, ca să semene cu animalul ucis, căruia îi imită urletele și mișcările, ca și cum ar voi să reiasă identitatea lor cu el. Ei știu că se îndeplinește o faptă, care este justificată din momentul ce toți iau parte la ea; nimeni nu are dreptul să se sustragă. Fapta fiind îndeplinită, animalul ucis este plâns și regretat. Tânguirile provocate de acest omor sunt ductate și ampușe de frica unei pedepse, care amenință și au mai ales drept scop de a acoperi clanului de răspunderea omorului întâpunit” (Ibid. IV, § 5 p. 193).

Freud susține, că acest animal totemic servește în realitate pentru mentalitatea primitivă, drept simbol al tatălui, căci în felul acestor rezolvă contradicția, despre care vorbesc toți cercetătorii primitivilor: de o parte, prohibirea de a omorî animalul; de alta, sărbătoarea care urmează după omor, sărbătoare precedată de o anumită explozie de tristețe. Atitudinea afectivă, de ură și iubire în același timp, ambivalentă, cum o numește Freud, pe care o găsim la copiii societăților evoluate, s'ar întinde deopotrivă și față de animalul totemic, care ar substitui pe tatăl primitiv (Ibid. p. 194).

În felul acesta banchetul ritual în structura totemică a societății, împreună cu ipoteza darwiniană, ca punct de plecare, servesc lui Freud spre a obține posibilitatea unei comprehenziuni mai profunde și spre a îmbrăși perspectiva unei ipoteze mai unitare între serii de fenomene izolate și separate, pe care numai concepția totemică sugerată pe cale psihanalitică ar fi în stare să o realizeze.

Așa dar psihanaliza ne-ar revela o foarte strânsă corelație între totemism și exogamie, dându-le o origină comună și simultană. Suprimarea tatălui, după concepție freudiană, ar constitui primul element din efortul colectiv, din manifestarea socială la primitivi, în același timp ea s'ar exprima prin derivare în formațiuni substitutive cu atât mai numeroase cu cât amintirea directă ar fi mai puțin dorită. Urmele acestor derivări se pot regăsi fără prea multă stăruință în mitologie și în artă.

„Există în arta grecească”, serie Freud, „o situație, care prezintă asemănări izbitoare, în același timp și diferențe profunde, cu scena banchetului totemic, descris de Robertson Smith. Vrem să vorbim de

Se sting credințele! și timpul,
Își poartă valul, înainte;
Plâng secolii de strălucire,
La umbra zidurilor sfinte!

Zărești printre poteci tăcute,
Frânturi de temple ruinate,
Și nici-o rugă n'nfioară,
Adânce lor singurătate.

Pe treptele de altădată,
Auzi un murmur de cascade,
Și ederele cresc în voce,
Urcând pe albe colonade.

Se întinde viața mai pustie,
Sub golul stelelor tăcute;
Nu-ți mai surâd din înălțime,
Atâtea lumi, necunoscute!

Azi, jalea veșniciei goale,
Pe a noastre suflete-i stăpână,
Și visul uriaș al firii,
Își poartă aripa'n fărână!

O! Zmulgeți idoli noi, din piatra
Altarelor părgenite,
Sub albe, uriașe domuri,
O viață nouă să palpita!

Și faceți crez adânc, din toate,
Simțirile ce vă robesc!
Zâmbiți, pe toate, strălucirea,
Unui vestmânt, DUMNEZEESC!

Slăviți poporul sfânt de stele,
Ce ard în giulgiuri de mister!
„Un Dumnezeu de vă lipsește,
Vi-l zmulgeți, singuri, de pe cer!

Slăviți talazul alb de spume,
Ce fulnic, mările despica,
Și ca un suflet în durere,
Meru, spre ceruri se ridică!

Slăviți un vis, o nălucire,
Și tresăriți măcar o clipă,
Când înmîntul vă cuprinde,
Sub uriașa lui aripă!

Ingenuchiați sfioși în fața
Iubirii și-o 'ndumnezeiți,
Căci, ea, v'nbălsămează cupa
Dia cari, pururea, sorbiți!

Altar de slavă, ridicați-i!
Zvrăliți cu suflete curate,
Pe sărutările de-o clipă,
O rază din eternitate.

„In orice colț sărac de viață,
În preajma fiecărui vis,
Să ard'o candelă pioasă
Și raza unui paradis!

ARTUR ENAȘESCU

situația, pe care o găsim în cea mai veche formă a tragediei grecești. O mulțime de personaje purtând același nume și la fel îmbrăcate înconjoară pe un singur om, fiecare atârând de cuvintele și gesturile sale: este corul orânduit împrejurul aceluia, care la început era singurul reprezentant al eroiului. Un al doilea, apoi un al treilea actor au fost introduși mai târziu în tragedie, spre a servi drept partener eroiului principal, sau spre a reprezenta cutare sau cutare din trăsăturile sale caracteristice. Dar caracterul eroiului și raporturile sale cu corul rămăseră neschimbate. Eroul tragediei trebuia să

...mere; și tot acesta este și astăzi prin-
cipalul caracter al unei tragedii. El era
lucărat de ceace se numește „Vină
tragică” ale cărei motive nu le prea pu-
tem totdeauna surprinde; adesea această
vină nu are nimic comun cu ceace am
considera noi ca vină în viața cotidiană.
Ea consistă de multe ori dintr-o rebeliune
contra unei autorități divine sau umane.
Corul în tragedia grecească, întovărășea,
asista eroul cu sentimentele sale de mîla,
cîștia să-l rețină, să-l îndrumeze, să-l
modereze, și-l plîngea, cînd, întreprinde-
rea sa îndrăzneacă, fiind împlinită, găsea
pedeapsa meritată... Eroul tragic suferă
din pricina vinei sale tragice „ținîndcă el
reprezintă pe tatăl primitiv... crima, de
care este acuzat, insolența și revolta con-
tra unei mari autorități este tocmai aceea,
care în realitate apasă pe membrii coru-
lui, care chinuște banda fraților. Și ast-
fel în contra vomnei sale, eroul tragic
devine ispășitorul corului”. (Ibid. p. 213-
214).

În tendința sa de a vedea în imperati-
vul sexual și egoist punctul genetic în a-
ceiaș timp al religiiei, al moratei, al socie-
tății și al artei, ca și al nevrozei. Freud
interpretează laptele cu o optică oare-
cum apriorică. Interpretarea de mai sus
a tragediei presupune fantazia cea mai
arbitrară, întru cât nu vedem motivul
transferării de la corent la erou a ispă-
șirii și apoi nu înțelegem, în ipoteza, că
transformarea aceasta ar fi rezolvată, ce
interes ar mai putea avea o femeie, o soră
în desfășurarea unei tragedii?

Depășind faptele și presupunând cau-
zele, spre a rămâne în cadrul doctrinei
sale, atunci cînd e vorba de popoarele
primitive, Freud cade în cea mai ab-
strusă construcție doctrinară, din do-
rința sa de a explica, sau în cea mai pro-
ductivă contuzie, din dorința sa de a
fixa concretul.

Freud a socotit „conformismul tiranic”
și anchilozarea într-o rutină milenară a
primitivilor de astăzi ca avînd un psi-
hism identic cu al nostru, al celor civi-
lizati.

Freud n'a ținut să observe rezultatele
la care a ajuns mai ales grupul lui Dur-
kleim și care stabilește, cum vom vedea,
că psihismul primitivului este „imper-
meabil oricărei experiențe; întrucît tră-
ește „într'un mediu mistic, într'o lume de
forțe oculte imanente fenomenelor”.

În felul acesta, de sigur că toată acca
dialectică destul de complicată prin care
primitivul ar ajunge, grație unui „trans-
fert” la scena banchetului ritual al or-
ganizării totemice și de aci prin regre-
siune reversiune la esența tragediei an-
tice, însemnează, că Freud nu e lipsit de
o anumită ingeniozitate. Și ingeniozitatea
de și surprinde agreabil aproape totdea-
una; în schimb niciodată nu convinge.

Grație ingeniozității sale în genere,
Freud întămpină o rezistență destul de
masivă din partea oamenilor de știință
și de multe ori valoarea descoperirii sale
în ceace privește influența inconștien-
tului asupra conștientului se întunecă
din pricina ingeniozității năvodului cu
care prinde faptele. Firește, că studiul
structurii sufletului a primitivului se im-
punea într-o teorie ca aceea a lui Freud,
unde ni se vorbește neconținut de supra-
viețuirii derivate, dar rezultatul, la care a
ajuns Freud e improbabil, cînd formulează
fobia incestului ca punct genetic a-
proape exclusiv, ca izvor permanent al
regresiunii sufletului către era infantilă a
omenirii.

O astfel de regresivitate credem, că exis-
tă dar nu în aceste condițiuni.

(Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

Al-Sadi Ionescu

— Cuvîntare rostită cu prilejul înmormîntării —

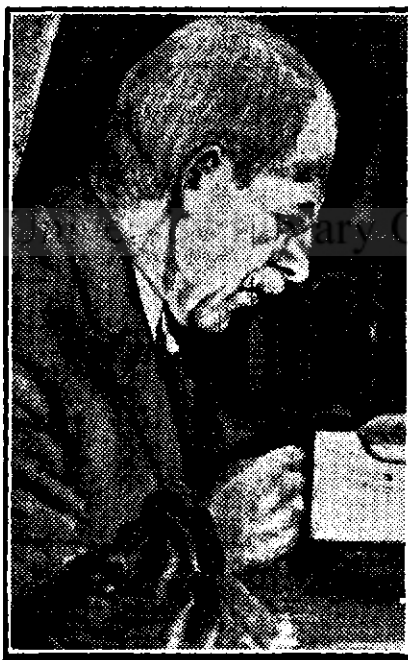
Cu inimile cernite în durere și cu min-
țile umbrite de uimire stăm împrejurul
acestor biete rămășițe materiale, cuprin-
se în siciul care formează ultima locu-
ință a prietenului nostru iubit, a colabo-
ratorului luminat și neobosit, care de un
pătrar de secol a lucrat zi după zi în in-
stituțiunea Academiei, servind și ajutînd
în cercetările lor, atît pe învățații ajunși
în culmile științei, cît și pe începătorii
îndrumați pe cărările ei. Acest prieten,
acest colaborator a fost;

ALEXANDRU IONESCU-SADI

Durerea inimilor noastre este amară și
grea, fiindcă trebuie să ne despărțim pen-
tru totdeauna de prietenul iubit, de col-
laboratorul neprețuit, care ne-a dat inima
lui bună și afectuoasă, simțămintele lui
de prietenie sinceră și caldă.

avem lucrarea lui încă pentru mulți ani.
Dănsul și-a cheltuit toate puterile numai
în slujba cărții, în slujba științei, în
slujba culturii.

N'a fost un învățat, un erudit speciali-
zat, care să fi făcut cercetări și să fi
scris cărți într'un domeniu științific, pro-
curându-și marea răsplată a muncii prin
mulțimea descoperirilor și prin succesele
scrierilor sale. Ionescu avea în mîntea
lui o întregă enciclopedie; dănsul era
o bibliotecă vie, ținută în cea mai per-
fectă ordine și clasificare. Inzestrat cu o
memorie prodigioasă, era destul să-i vină
sau să i se aducă înaintea o chestiune,
pentruca dănsul îndată să arate toată li-
teratura privitoare la ea. Și sunt mulți,
foarte mulți, din învățații formați sau
din tinerii începători, cărora Ionescu al
nostru le-a arătat drumurile cele bune

ALEXANDRU IONESCU-SADI

Uimirea ne oprește mîntea în loc în
fașa marelui mister al firei, care într-o
clipă, smulge din om scînteia de lumină
și de putere, care ținea vieața, intelligen-
ța și puterea în bietul trup prefăcut deo-
dată într-o rămășiță netrebnică. Așa s'a
stîns Fratele nostru Ionescu-Sadi, într-o
clipă, cu condeiul în mîna, cu vorba pe
buze, căzînd fără vieață de pe scaunul
de lucru, pe cînd cu vorbă veselă dădea
informații unui prieten, care stătea lângă
dănsul.

Ionescu-Sadi a fost un muncitor, cum
foarte, foarte rar se găsesc între oameni.
Ziua și noaptea muncia și — cum i-am
spus-o mulți și de multe ori — era un
fanatic al muncii, muncia mult, prea
mult, ceace l-a făcut să se istovească și
să se stingă la vârsta deabia de 54 de
ani, pe cînd toți ne credeam în drept să

de urmat și le-a dat armele științei pe
care o cultivau.

Cu aceste dispoziții intelectuale, cu bo-
gatele cunoștințe pe care și le desvolta
în fiecare zi, cu caracterul totdeauna pri-
mitor, afabil și vesel și cu o generozitate
neistovită de a da altora comorile de cu-
noștințe adunate prin munca lui, Ionescu
era bibliotecarul ideal, fiindă foarte rară
în omenire, și încă mult mai rară în ro-
mânia noastră, cu tradiții încă tinere
în organizarea muncii științifice.

Pentru mulțumirea lui științifică per-
sonală, Ionescu își rezervase aproape
numai marea lui lucrare despre Că-
lătoria în fările române, cu date bio-
grafice despre vieața și scrierile lor, lu-
crare mare, pe care neîncetat o îmbogă-
țea cu noi informațiuni culse din căr-
țile care îi ajungeau în mîna și pe care,
din această cauză, niciodată nu o socotea
gata de publicat.

Așa este menirea adevăratului biblio-

† AL. SADI-IONESCU

„Universul literar“ încearcă o pierdere din cele mai dureroase cu stingeră din viață, așa de brutală, așa de absurdă, atât de neașteptată a bunului nostru dascăl, în ale bibliografiei, primul ajutor de bibliotecar al Academiei Române: Al. Sadi Ionescu.

Când la reorganizarea acestei reviste ne-am gândit, după pilda încercărilor anterioare, dela noi, dar și din străinătate, la folosul pe care un buletin bibliografic săptămânal îl poate aduce mișcării tipografice și circulației bunurilor spirituale, întâiul gând ne-a fost la omul de prodigioasă activitate, de nemiintârită modestie, de incomparabilă bunătate care era devotatul slujitor al cărților. Să grăba, și bunăvoința și devotamentul cu care a îmbrățișat acest gând care era și al lui — al lui mai înainte de toate căci dela dânsul l-am deprins mai întâi — au fost pentru noi confirmarea cea mai prețioasă că această rubrică răspundea unei utilități notorii.

Durerea de a pierde, atât de neașteptat, un colaborator de o atât de prețioasă valoare, vom înăbuși-o în noi, cum am înăbușit și lacrimile sub cupola bisericii prin care lumina își pogora giulgiul de argint peste trupul odihnit cu șila al harnicului slujitor al cărților, cum am

tecar: el lucrează pentru a ajuta pe alții să urmărească probleme științifice. Notele principale ale caracterului său trebuie să fie întâi iubirea de adevăr și de știință, apoi lipsa absolută de egoism, dărnicia generoasă nesfârșită de a da altor din cunoștințele sale, spre a vedea cu sulețescă bucurie sinceră semintele date de dânsul rodind prin lucrarea intelectuală a celorlalți. În mintea și inima bibliotecarului nu poate prinde rădăcină, nici chiar la suprafață, invidia și gelozia.

Așa a fost inbutul nostru Ionescu-Sadi și aceasta o știm bine sute de învățați și de cărturari români și streini, din țară și de peste hotar, cari s'au folosit de comunicările și informațiile lui. Încă pentru ce plecarea lui dintre cărțile, dintre cataloagele, dintre fișele între cari a trăit și a lucrat cu toate puterile minții lui, este o mare pierdere pentru știința și cultura neamului nostru. Profesori, studenți și alți învățați pierd pe cel mai prețios îndrumător și informator în cercetările lor.

Scaunul de pe care dânsul a căzut cu condeiul în mână va fi ocupat de alții, iar la masa de lucru colegii și urmașii lui să fie totdeauna inspirați de același devotament pentru știință, de aceeași muncă neobosită, de aceeași amabilitate față de cei cari muncesc în serviciul ei, fiind încredințați că urmând pilda acestui înaintaș, vor aduce culturii țării și neamului cele mai prețioase servicii și vor face astfel cea mai folositoare întrebuințare de puterile inteligenței lor, și de cunoștințele adunate prin studiile lor.

Amintirea lui Ionescu-Sadi să fie totdeauna vie între cărțile Academiei și între cei cari caută în ele lumina culturii și înălțarea prin cultură a sufletului neamului nostru.

înăbușit și cuvintele pe care viciul literar voia să ni le smulgă cu viclenie, în fața emoționantei înmormântări la care veniseră să ia parte, atâția dintre tributarilor lui ea și toți prietenii bibliotecii Academiei Române.

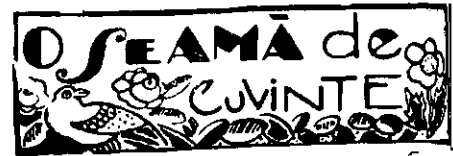
Pentru că primul care ar fi nedumerit de aceste elogii premature ar fi tocmai Sadi Ionescu. Acela care de peste un sfert de veac stătea neobosit între grilajele aurite ale tomurilor, acela căruia se datoră organizarea atâtor bibliotecii din țară, și mai presus de toate începutul substanțial al clasificării zecimale din catalogul pe materii dela Academia Română, autorul, dinpreună cu Nerva Hodoș, al Bibliografiei periodicele românești, despre a cărei utilitate singure paginile zdrențuite din exemplarele sălii de lectură, ar putea spune atâta, trudnicul redactor al Bibliografiei economice, organizatorul întâieii expoziții a presei din Țara Românească, președintele bibliografic dela „Universul literar“ și mai ales dascălul sortit să inițieze generații de bibliotecari, cu cea mai evanghelică răbdare, cu cel mai tineresc entuziasm — omul acesta numai hărnicie, numai neastâmpăr și numai voce bună, cu ce mustrare ne-ar privi din fotoliul lui de bibliotecar al cerurilor, pentru că un suflet drept și o hărnicie neostenită, ca ale lui, nu s'au irosit el numai au trecut dincolo în înălțimea celor eterne — cu ce mustrare ne-ar privi dacă, prin cuvintele noastre de despărțire am încerca să spunem că munca lui de astăzi înainte s'a sfârșit.

Sadi Ionescu ar protesta. Sfârșitul lui însuși e o protestare. Este o logică a destinului și sortul care a dispus ca Sadi Ionescu să se sfârșească fulgerat într-o clipă pe scaunul lui de lucru, a fost un sort dintre cele alese. Omul cărților nu-și putea da sufletul de cât între cărți. Între cărțile cărora își dăduse tot sufletul de peste un sfert de veac, între cărțile care sunt îmbibate de prezența lui, căci nu se poate ca bunul suflet să-și fi ales alt sediu de cât idealul columbariu al tomurilor mângâiate de degetele lui.

Nu vom supăra deci cu nedăbace cuvinte și cu elogii stângace marea lui modestie și nesaful lui de lucru. Vom intra în sala catalogului și de azi înainte pe sub bizarul ceasornic, mecanism impasibil care l-a văzut de peste un sfert de veac trecând spre masa lui de lucru, vom intra și de azi înainte, cu aceeași seninătate pe care ne-o împurmuta de cum treceam pragul, vom trece pe lângă amfiteatrul fișelor albe, albe și nepieritoare petale din cea mai prețioasă cunună pe care el însuși și-a împletit-o și aplecându-ne pe speteaza fotoliului său de lucru, așa cum a stat până la ultima-i clipă, îi vom cere un sfat, o sugestie, o informație, una din acele spontane pietre prețioase pe care în marea lui generozitate le scotea zâmbind din nesecata lui comoară.

Și bunul nostru dascăl ne va răspunde. Pentru că Sadi Ionescu a rămas între noi.

PERPESCIUS

Verhaeren, era foarte econom. Când rind în Olanda cu pictorul spaniol Le goyos, se fusărcină să cumpere două b. ete, dar nu găsi decât unul.

— Ah! Dumnezeu! spuse el priet. nului său. Am pierdut biletul tău!

Tristan Bernard, cunoscutul umorist și dramaturg francez, lua odată masa, la Casinoul din Wichy. Comandă o supă. După ce i se aduse supă, strigă:

— Chelner, nu pot mânca supă asta!

Politicos, chelnerul prezintă lista de bucate. Tristan Bernard aruncă o privire și comandă o ciorbă.

În câteva clipe, ciorba îi fu servită și deodată se aude iar vocea scriitorului:

— Chelner: Nu pot să mănânc ciorbă asta!

Dezolat chelnerul se îndepărtează și revine cu patronul care, respectuos, se adresează curiosului client:

— Mă miră foarte mult, domnule! Toți clienții, câți au mâncat din această ciorbă, au găsit-o delicioasă și d-voastră.

— Nu zic contrariul, răspunde Tristan Bernard, dar nu pot s'o mănânc pentru simplul motiv, că n'am lingură.

Generalul Nicolis, care pierduse în războiul Secesiunii, un picior, un braț și un ochiu, a rămas om glumeț în ciuda acestor infirmități truștești.

Descinzând, într-o zi într'un hotel din Mobile, i-se trimise seara un băiat negru ca să-l ajute la desbrăcat. După ce își scoase haina, generalul porunci:

— Acum, Sam, scoate-mi piciorul!

Sam rămase cu ochii zgâiți.

— Ce nu știi cum se scoate un picior? zise generalul, desfăcu cătărămile dela piciorul artificial și-l puse pe un scaun.

— Așa, acum scoate-mi brațul.

— Ah! Toată viața mea n'am scos nimănui un braț.

— Prostule, nimic mai ușor!

Generalul desfăcu cătărămile, dela braț și-l puse lângă piciorul artificial. Se culcă în pat și neștrul voii să plece cât mai repede din odaia aceasta ciudată.

— Mai stai puțin, Sam! strigă Nicolis. Cred că voi scoate și un ochiu. Și scoase imediat ochiul de email din orbită. Văzând aceasta Sam nu mai putu rezista și sări spre ușă, dar generalul mai strigă după dânsul:

— Haide Sam, scoate-mi și capul!

Dar Sam, coborî în fugă scara și zise hotelierului:

— Trebuie să fie dracul gol domnul de la numărul 6... se rupe el însuși în bucăți!

Einstein, eșind, odată, în oraș pe o ploaie torrențială, își pierdu un galoș. Ajuns acasă el depune umbrela, își leapădă paltonul și când să scoată galoșii, el se debarasează de cel pe care-l avea în picior și sunând, rugă pe servitor să ia galoșul și să-l depue alături de celălalt.

RUD. A. KNAPP.

MARIO PUCCINI

Noaptea

FIORUL

Intrând prin crăpătura ferestrei întredeschise, soarele zăbovea ici un pic, colo un pic, dornic să vadă și să știe; să clugulească gâtul uncea, obrații altei fete; să se resfrângă în dantelele sânilor, cătând parcă o albeață proaspătă și neîntinată, care să-i înrămeze aurul. Iar în tramurg se strecura în părul lor, voind parcă să-l umple de lumina lui care murrea. Părul se făcea mai estompat, mai buclat, mai multicolor și tremura, sub brăzdătura de aur, coprină de flori incandescente.

Părul Norinei, la soare, se făcea de coloraie chihlimbarului:

— Stai la soare, de vrei să fii mai frumoasă, îi spuneau tovarășele de atelier. Așa, parcă ai fi o sfântă, cu slava pe frunte.

Însă Norina, când vedea că soarele-i dă buzna'n față, lua lucrul în mână și-și schimba locul.

— Mă doare cap'u — se scuza.

— E-o rază de soare; te ferești ca de o sabie, păpușico!

Rădeau cu toatele. Ea tăcea și, harnică, își vedea de lucru, ne mai luându-și ochii de pe el, până la ora de plecare. Fetele treceau, cu ușurință, de la un gând la altul, pâlăvriind voioase. Stăpânei, care nu mai era tânără, dar se ținea destul de bine, îi plăceau palavrele și povestea despre iubiri și scandaluri, în fața copilelor curioase și atente.

Pe Norina o lăsau la o parte, de oarece unele vorbe nu erau de vârsta ei, după cum spunea doamna Rina, dar, cu toate acestea, nu se fereau să le rostească, pentru că ea să nu le afle. Iar Norina stătea și sorbea acele povestiri, cu nerăbdarea de-a prinde toate cuvintele, de-a nu lăsa să-i scape nimic. De oarece nu pricepea tot, din acele povestiri: era totdeauna o frază, o vorbă, un gest, care îi rămânea de nepătruns. Într-o seară, cu gâtul uscat, întrebuse pe-o colegă mai mare, înțelesul unei anumite fraze, pe care-o auzise dela stăpâna lor: dar aceea, izbușind de râs, îi răspunse:

— Mai bine nu mai ști!

Acuma Norina căuta să priceapă. N'avea dreptate? Dacă ceva-i rămânea neînțeles, trebuia să-și petreacă nopțile căutând, punându-și întrebări, suferind spasmiuri în căutarea chinuitoare și de cele mai multe ori deșartă.

Acuma se cunoștea mai adânc, pricepea mai bine prețul frumuseții ei; dar cu câți-va ani în urmă, când habar n'avea despre bărbați și despre iubire, ce nepăsare și ce ușurință! Cu câtă grabă se desbrăca și se îmbrăca, ori se arăta aproape goală la fereastră! Acuma nici măcar nu se privea căci, uitându-se'n oglindă și văzându-și formele, simțea o amețeală, o înțepenie, de care nu se putea desprinde repede. Sângele-i creștea în vine și-și simțea trupul străbătut de-o frământare prelungă și intensă, care-o silea să caute numai decât aer și distracție, ca să nu se înăbușe.

O uimea mai ales coloraia cărnii. Nici una din tovarășele sale n'avea gâtul alb ca al ei, atâta de alb că ea însăși se lăsa prinsă adesea de dorința de a-l privi și de a-l atinge. Atunci, se pierdea în asemănări: cum erau mâinile prietenii Gina, ale prietenii Cesira și ale patroanei; asemănuindu-le cu ale sale, și nu numai mâinile. Până ce era sigură că place, că-i frumoasă. Pe stradă îi spuneau acest lucru bărbați eleganți, tineri și bătrâni;

într-o zi, i-l spusese chiar și mamă-sa, cu gândul de-a o dojeni, de cele mai multe ori i-l repetau tovarășele și directoarea atelierului. Dora, cea mai chipeșă dintre prietene, aceea care purta totdeauna pălăriuță elegantă și rochia la modă, într-o zi exclamase, privind-o:

— Ah, de-aș fi în pielea ta!

Voind parcă să spună că ar fi luat pământul în mâini și ar fi săvârșit cine știe ce minune.

Însă și mama Norinei era frumoasă. Ba ceva mai mult, până în anul acela, Norina nu admirase pe lume o femeie mai frumoasă, ca ochii și ca trup, decât mama sa. Cât despre ea, nu băgase niciodată de seamă că există, mai înainte ca, implinind cincispeze ani, să fi intrat la atelier; ori cel puțin, să fi băgat de seamă, că de-acuma, era și ea femeie. O copidiță care nu se mai juca pe față cu păpușa, deoarece prietenile ei numai la păpuși nu se gândeau și, prin urmare, nici ea n'ar fi trebuit să se gândească; dar că, acasă, Duminica, bucurată se ducea s'o ia din ungher, să și-o așeze pe genunchi. Îi plăcea încă s'o desbrace și s'o îmbrace; s'o privească, cu formele ei de carton ceruit; să vadă acestea erau la fel cu cele adevărate: să încredințeze prietenii din copilărie câte-o neplăcere ascunsă... Îi spunea că pieptul cămășii începea s'o strângă, să-i facă rău: dar că nu-l mai putea lărgi în voie, ca odinioară, ca să nu-și strice formele. Iar ca să-i arate păpușii gravitatea sacrificiului — nu pricepea? — își deschidea uneori corsetul, deschizând cămașa albă și îndantelată.

— Vezi? Ție n'o să-ți crească, fericito!

Se roșea fără voce: i se părea că exprimă un gând neîngăduit. Dar era o greșală, un păcat? Incrementă, păpușa parcă râdea, cu un fir de râs ironic.

— Dacă ne-ar vedea un bărbat! exclamă Norina, încheindu-se la loc.

Păpușa, cu privirea incrementă în același zâmbet, curioasă, părea că întrebă:

— Ei și? Ce-ar face, un bărbat?

— Ei! răspundea Norina, prefăcându-se scandalizată. Nu ți-e rușine să vorbești cu mine de astfel de lucruri? Nu știi că abia am cincisprezece ani?

Când mamă-sa o găsea stând de vorbă cu păpușa, o ținea de rău.

Dar Norina, care nu știa cum să-și petreacă zilele de sărbătoare, răspundea mândră, și atunci mamă-sa intra în odaia ei și nu-i mai vorbea toată seara. Norina o auzea umblând încoace și'ncolo, deschizând încetisor fereastra, îngânând un cântec; și-i era necaz pe libertatea aceea care ei, în odaia cea strălucită, îi lipsea cu totul. Fereastra mamei sale dădea, într'adevăr, spre stradă; în vreme ce a sa, un ochiuleț de geam, spre un gang murdar și umez, cu un spaț de zid în față. Deoarece nu-i rămânea altă distracție decât patul și păpușa, Norina, după ce-o întorcea pe aceasta spre perete ca să n'o vadă, se desbrăca, intra în așternut, vorbind singură până ce simțea că adoarme. Somnul o coprindea repede, punând ghiera pe prada aceea albă ca fulgul.

Norina adormea, vorbind; povestind păpușii ce auzise la atelier, peste zi, și numără dățile când răsese tovarășile mai mari și dățile când ea nu pricepuse.

— Ce-or fi spus? — își întrebă păpușa.

— Știi și eu! își răspundea sieși, schimbând repede vorba. Cu vremea am să știu și eu unele lucruri și am să le pri-

umedă, rece răsare din genune de ape și glasul durerii amare adoarme în leagăn de valuri...

Or obosită-i fidela mea soră?

Durere, tu umbră stințită pe crucea din stânga Golgotei, coboară din leagănul moale, deschide în zare de lună, fereastră inimii mele și intră sălbatic în suflet, doar trist stau pe prispa ființii și nu-mi cernesc casa din vale, văduvită de tine durere...

Trezește-te soră cernită!

Uit' clipa nerăbdătoare cum sboară prin straja de stele, 'napoi ea nu mai privește, ci fuge 'n brațele mamei să-și mântue viața-i fugară în sânul eternității...

Fii trează durere!

Fii trează și umple-mi paharul cu văpăi de doruri nestinse, să-l sorb mai la-com ca cerbul a isvoarelor undă curată, în vreme ce chinul să-mi cânte pe-a inimii coardă subțire, iar gândul spre cer să se înalțe, s'aducă din rai isbăvire doar singură tu știi cărarea cu urmele Dumnezeirii...

Durere, soră fidelă, stințește-mi ființa!

Z. SANDU

cep. Atunci, aceea care va râde în spațele unei alte Norine de cincisprezece ani, va fi Norina pe care-o vezi colea.

Din odaia mamei, ajunsese câte-odată până la urechile ei un ciripit de glasuri, un scârțâit de mobile, zgomote mici și mari, despre rostul cărora Norina nu-și ceruse nici odată socoteală. Până acum sta de vorbă cu cineva dela fereastră, sau chiar și'n odaie; iar seara când băgase de seamă, o bătaie de inimă prelungă, străbătută de tresăriri și de sufocare, o coprinsese, o outemură. Ghici nelămurit că mamă-sa — încă frumoasă — păcătua. Nu era văduvă ca să-și împartă libertatea cu un alt bărbat; bărbatul ei era dus departe, în America; deși nu se întorcea și nu-i scria de mai mulți ani, îi era totuși soț.

Cine era bărbatul care, alături, vorbea în șoaptă cu mama ei? Frumos ori urât? Tânăr? Ușa care despărțea cele două odăi era încuiată, dar Norina, în vârful picioarelor, apropiu atâta de bine urechea încât desluși câte-va cuvinte, prinse zgomotul unei sărutări.

El spunea:

— Vreau să te omor...

Norina tremura de înfiorare, de ciudă, de frică; senzații dureroase și totodată alinătoare o pătrundeau. Dar, într'adevăr, cu câtă duioșie, fuseseră rostite acele vorbe! Mamă-sa răspundea:

— Omoară-mă, dă!

Și pe dată, zgomotul unei sărutări. Norinei îi înghețau picioarele, căci era în cămășe, desculță. Aceeași moleșală pe care i-o strecură soarele în sânge, ziua, la atelier, o coprindea și acum. Se urca din podele, o prindea de glezne, i se urca până la inimă, strângând-o ca'ntr-o vâltoare. Se stingeau alături zgomotile și vorbele; dar ea nu putea pricepe dacă acela plecase ori dacă omorâse pe mama sa, cu tot dinadinsul. De ce-o fi vrut ea oare să moară? — Îi venea să bată'n ușă, să se asigure. Dar pe urmă, un fel de instinct, îi dădea ghes să se liniștească: se întorcea cu capul în pământ să se culce iar, și pătura îi părea înghețată, mai grea, scrutând tăcerea casei, cu urechile

Alexandru Depărățeanu

— 1835—1865 —

afintite și inima lătându-i în gât, era învâluită de ațipeală și-apoi, într'un târziu, cu greu, adormea.

Ziua căta în ochii mamei sale, cât se putea mai adânc; dar nu descoperirea în ei nici o întinare de lucruri urâte, josnice. Norinei îi plăcea să creadă că visase. Chiar în acea seară, mai înainte de a se culca, își întrebă păpușa:

— Nu-i așa că nu poate fi adevărat?

Păpușa, care la lumina lămpii se colora de-o răsfrângere palidă, ca de o ceară topită, parcă răspundea:

— De ce nu, fetiço? Iubirea, la orice vârstă, poate pune stăpânire pe-o femeie, o poate țări spre orice. Iubirea e cea mai frumoasă, cea mai dreaptă, cea mai vitală necesitate.

Se strângea atunci în așternut, void parcă să fugă de șoptele din odaia de alături care creșteau, deveneau tot mai învăluitoare...

— Iubirea-i o necesitate, părea că repetă păpușa.

Ochii fetii, culcată cu fața'n sus, se deschideau încet-încet ca să privească tavanul, în timp ce inima, în piept, urmărea cu înfrigurare orice zgomot. Apoi dorința de-a asculta îi dădea ghes: îngheț și se întioră în spatele acelei uși, care ascundea cînc știe ce taină de bucurie. Dar era așa, într'adevăr? Norina și aducea aminte că toate femeile, vorbind de iubire și de căsătorie, mărturiseau o nepusă durere, și se întrebă dacă iubirea va fi fost într'adevăr izvor de bucurie ori, cel puțin, numai de bucurie. Nu oferea bărbatul moartei iar femeia — mamă-sa — nu răspundea:

— Omoară-mă, dă?

Visele sale, de-atunci, se curmară mereu pe marginea unei prăpăstii. Se trezea cu noaptea'n cap, aprinsă de un tremur în tot corpul, de un toc în solduri, care-o silca să se scoale ori să-și schimbe locul. Și de îndată ce clopotile de dimineață prindeau a așuna în cadență — mai înțaiu somnoroase, șovăind — Norina se acoperea tată, simțindu-se coprinsă de-un fior rece, care-o străbătea din creștet până'n tâlpi, punca stăpânire pe dânsa, o strângea...

Un fior care, cu timpul, îi fu drag: i se părea plăcut, plăpând, mângăios, ca o alintare de iubit.

La atelier îi descoperiră ochii trași și unele fete o necăjiră. Dora, cea mai istețată, îi șpti:

— Fii cu ochii în patru, drăcușorul! Vezi să nu îți iure vre-un hoț!

Iar stăpâna:

— Ce-am pățit, Norimo?

Alta, mai lăfșis:

— Iubești?

Cuvinte care-o zăpăciseră, îndurerând-o. Săvârșise, așa dar, vre-un păcat? Ce-ar fi avut oare chii ei, de toți se uitau la ei cu o curiozitate răutăcioasă? Se strecură oare din lumina lor vre-o taină, despre care nici ea nu știa încă nimic? Dar de ce mamă-sa nu-i spunea nimic, nici de dojană, nici de sfat?

De-atunci, nu i-a mai fost frică de dânsa: îi arăta ochii, sfidând-o parcă s'o întrebă de ce erau trași. Descoperise acum că mama ei iubea: se credea astfel îndreptățită să i se împotrivescă, la un moment dat, fără frică.

Intr'acestea devenise mai semețată, mai deschisă; sufletul îi era mai șiret. Dar nu se schimbăse într'atâta, cerând explicații tovarășilor sale ori căutând să prindă unele vorbe din conversațiile lor tainice — ce în mod inconștient, surprinzând azi un gest expresiv, mâine o frază cu dublu înțeles ori ascultând șoptele nelămurite din odaia mamei sale...

Acuma, vai! nu-și mai spunea gându-

Literatura franceză a veacului al 19-lea a furnizat poezilor noștri din trecut numeroase modele de inspirație.

Această înrăurire s'a exercitat mai ales asupra fondului și a fost o binefacere pentru literatura noastră tânără și fără tradiție națională.

Câteodată însă ea a exercitat și o influență formală (limba, ritmul, rima), copleșind cu totul neînsemnata originalitate a unora dintre poezii noștri.

Din această categorie face parte și Alexandru Depărățeanu.

El a suferit cea mai puternică înrăurire franceză în opera sa poetică, atât în fond cât mai ales în formă. Din acest punct de vedere el nu are nici un echivalent în toată literatura noastră.

Judecată din aspectul ei formal, opera lui Depărățeanu se aseamănă cu cea a scriitorilor ardeleni care s'au lăsat să fie covârșiți de latinisme, sau cu cea a lui Eliade din a doua epocă a activității sale literare, când italianismul era preocuparea sa de predilecție.

Influența franceză apare în opera sa cu toată armura ei de fond și formă nu numai în poeziile inspirate direct din scriitorii francezi ci din acele în care subiectul a fost luat din mediul dela noi: descrierea pitorească a țării în „Vara la țară”; sau oglindirea trecutului istoric în drama „Grigore Vodă”.

Cauza acestei înrăuriri străine în opera

poetului nostru își are explicația ei în viața scriitorului.

Născut la țară la o moșie părintească din satul Depărăți, județul Teleorman,

AL. DEPARĂȚEANU

poetul a plecat de tânăr în străinătate. Acolo și-a completat cultura literară citind cu asiduitate pe poezii francezi, germani și spanioli.

Când s'a întors în țară el n'a găsit un poet român de valoarea celor din Apus, dela care să poată lua modele și sub influența căruia să-și canalizeze inspirația literară. Depărățeanu a scris izolat de curentele literare ale țării sale și toată opera sa nu este decât reflexul fidel al literaturilor străine.

Se știe de altfel că dânsul n'a făcut parte din nici un cenaclu literar și n'a urmat pe nici un critic sau conducător de revistă din epoca sa. Ipoteza d-lui G. Adănescu (cf. Istoria literaturii) că ar fi avut pe Eliade de maestru, are nevoie de unele explicații documentare pentru a putea fi admisă.

În scurta sa viață de 30 ani, Depărățeanu a ocupat diferite funcțiuni. La început a fost atras de teatru și a intrat ca actor în trupa lui Caragiale; dar după scurt timp părăsește această ocupație și ocupă un post de supretect. Intrând apoi în viața politică, Depărățeanu a fost ales deputat al județului său natal, Teleorman și în concepția sa politică el a fost un adept al strămutății. Ideile revoluționare franceze găseau în sufletul lui un răsunset sincer și devotat.

Moartea prematură ni l-a răpit prea de vreme, fără a putea ghici cecece talentul său literar ne-ar fi putut da.

Popularitatea lui Depărățeanu se datorește în bună parte poeziei sale postume „Vara la țară” în care găsim câteva accente de adevărată poezie.

Nimic însă din opera sa nu poate să rămâie viitorului fără o revizuire serioasă a limbei sale împetritată cu supărătoare neologisme.

Încercarea unei asemenea revizuirii s'a făcut în 1912 cu piesa sa „Grigore Vodă”. Din însărcinarea directorului de pe atunci al Teatrului Național, d. Al. Davila, poetul și dramaturgul Victor Eftimiu a revăzut drama istorică a lui Depărățeanu, căutând s'o adapteze unei reprezentări

rile păpușei: în căldura așternutului, mică, cu genunchii strânși, adormea cu gura uscată, așteptând, lără să știe ce.

Într'o seară era singură în casă; era târziu (cazul lor de întâlnire!) iar mamă-sa ar fi trebuit să se întoarcă de mult dela farmacie, dar nu se auzea încă pe uliță tropotul pașilor ei. În schimb, Norina auzi un pas de bărbat care mergea tipul. De-odată, îl auzi la ușa casei. Tremură ceva în ea; în piept simți un gol neașteptat („omooară-mă”, îi venea să strige). Bărbatul, necunoscutul, atinse ușor de tot cu degetile (era o casă cu un singur etaj și cu o singură ușă), iar ea fu ispitită, înhățată de-o putere nelămurită și vijelioasă, care de multă vreme trebuie să fi zăcut în ea, dar de care abia acum își dădea seama, ca de ceva covârșitor. Să deschidă? Și pe urmă? Dar dacă se întorcea mamă-sa? nu mai stătu mult pe gânduri, căci mintea i se înmuia, ca și răsuflarea.

Bărbatul auzi ușa scârțâind și văzu o mână albă, slabă, făcându-i semn să intre. O mână ce nu părea purtată de-un braț viu, de-o ființă de pe lumca aceasta.

— Căutam pe mama dumitale... începu bărbatul, intrând în daic. Zări chipul fetii, palid și rugător:

— Ești futa ei? întrebă.

Dar Norina nu răspunse. Doborâtă, frântă de fiorul nopților sale înfrigurate, de acea doșoare de fierbințeală pe care clopotele, înspire dimineață, cu sunetele lor cadențate și tremurătoare, obișnuiau s'o stîrgă treptat-treptă, Norinei îi fugea sângele din obraz și se lăsă în genunchi, fără vlagă în timp ce buzele-i, cu plăpândă voluptate, șopteau:

— Omoară-mă, omoară-mă!

(Trad. de ALEXANDRU MARCU)

Carnet fantezist

Jean Jacques Bernard

Inscriind în repertoriul turneului său o piesă de Jean Jacques Bernard, Georges Pitoeff avusese o inspirație cum se poate mai fericită, cel puțin în ce privea publicul românesc cărui opera — dacă nu și numele — autorului „Martirei” îi e aproape cu totul necunoscută.

E păcat că în ultimul moment s'a revenit asupra programului fixat: cu „L'âme en peine” s'ar fi făcut începutul împlinirii unei mari lacune în educația teatrală a publicului nostru. Numai „începutul” deoarece piesa aceasta nu este cea mai reprezentativă a talentului și mai ales a formulei dramatice la care pare să se fi oprit tânărul dramaturg, or tocmai această formulă constituie elementul cel mai interesant în teatrul său.

Nu gândește să mă înșel peste măsură afirmând că dacă am încerca să ne orientăm puțin prin prea bogata eflorescență dramatică din Franța post-belică, singurele puncte de reper care ne-ar îngădui să tragem concluzii asupra teatrului de azi și mai cu seamă să emitem ipoteze verosimile asupra teatrului de mâine, ar fi Jean Sarment și Jean Jacques Bernard.

Intr'adevăr acestia sunt cei mai caracteristici reprezentanți ai generației tinere de scriitori: primul prin felul în care înțelege să priceapă viața și mai cu seamă ne oameni, iar al doilea prin felul său de a vedea teatrul.

A împreuna aceste elemente caracteristice ale operei fiecăruia din cei doi autori, e a avea formula precisă a teatrului de mâine, căci acest tot strâns legat este viitoarea etapă la care în mod fatal va ajunge foarte curând evoluția exigentelor publicului, a marelui public chiar.

La aceasta ar fi o obiecție destul de serioasă și anume: inspirația, talentul autorului nu sunt și nu trebuie să fie influențate de public: dramaturgul trebuie să urmeze calea pe care felul său

de a vedea și de a simți îl fac să gândească a fi cea bună și să persevereze în această cale cu atât mai mult dacă are forța de a convinge, de a impune concepțiile sale despre viață și artă.

Nu trebuie însă uitat că în definitiv autorul face el însuși parte din acest public, că sunt cu siguranță zile în care el se duce să caute la un spectacol exact ceea ce caută vecinii săi de fotoliu și dacă e mai bine calificat decât ei să înțeleagă, sunt totuși impresii care le sunt desigur comune și numărul lor va fi nefindoios din ce în ce mai mare, ținând seama de importanța considerabilă a mișcării dramatice și a culturii marelui public în acest sens. Și atunci e evident că autorul va merge dela sine înaintea publicului și încredinșarea ideilor celui dintâi cu gusturile celui din urmă va fi foarte firească.

Or, ce ar cere publicul?

Ceace a cerut în toate timpurile: în primul rând și mai ales să fie puțin îndulșit sau măcar mișcat. Dar pentru a fi mișcat trebuie să fie interesat. Și cum ai mai putea fi mișcat de lucruri ce văzute și revăzute de sute de ori sub aspecte foarte vag diferite, dar rămânând în fond absolut aceleași nu mai pot prezenta nici un interes.

S'a încercat a se oferi publicului ceva nou și s'a dat peste o dificultate și mai mare: extravaganțul poate foarte bine fi interesant el însă nu mișcă căci nu e viață și numai iluzia realității poignante mai poate răscoli sensibilitatea spectatorului, această sensibilitate pe care tranșantul existenței sau o atrofiază pe zi ce trece, mai mult sau dacă o ascute, o face uai complicată deci mai inaccesibilă.

Pentru a mișca trebuie să interesezi, mijloacele prin care s'ar mai putea interesa nu mișcă: iată un mare cerc vicios.

Cei doi autori despre cari vorbeam, au reușit să deslege această grea problemă, mai grea decât s'ar putea crede: să dai

ceva nou fără a fi bizar, să fii original fără a fi extravagant.

Intr'adevăr personagiile lui Sarment și Bernard nu sunt nici semi-zei nici semi-demoni, nici eroi, nici imbecili sau subiecte de clinică: sunt oameni pur și simplu și nimic alt.

Ei n'au nimic teatral, nu e nici o sguinduire violentă în viața lor care e aproape în totul asemănătoare celei noastre. Și cu toate acestea de a-i vedea pe scenă făcând niște gesturi oarecari și vorbind în crâmpnee, simți dintr'odată o curiozitate mereu crescândă de a ști ce se ascunde sub aparente așa plate și banale, de a descoperi viața secretă a sufletului, această viață a cărei existență ne este certificată de un cuvânt scăpat ca din întâmplare, de o privire semnificativă, de o atitudine luată din neabăgare de seamă.

Și totai în aceasta stă elementul nou care mai cu seamă la Sarment în primul moment pare insesizabil.

Teatrul autorului lui „Madelon” nu e „teatru”, nu e nici „viață”, dar ceva intermediar: o viață stilizată, o viață peste care autorul a suflat un strop de spirit himeric și un pic de melancolie foarte discretă.

La J. J. Bernard elementul foarte nou se găsește mai ales în factura pieselor sale.

Teatrul său nu mai e teatru, nu mai e nici viața stilizată ci e viața însăși.

Da, ideea că teatrul trebuie să fie „une tranche de vie” nu e de ieri. Numai că în ciuda tuturor eforturilor — în special acelea ale școlii italiene în ce privește jocul de scenă, germane în ce privește dialogul și ruse, montarea — teatrul lăsa o puternică și foarte desagrabilă impresie de artificial, de „voit”, de „truquat” și vina principală revenea facturii însăși a pieselor.

J. J. Bernard a înțeles perfect lucrul acesta: el a aruncat la o parte tot ceea ce poate face publicul să-și zică: „asta nu se întâmplă decât la teatru și mai cu seamă a dat dialogului o culoare discretă și sobră acordându-l astfel perfect tonului conversațiilor enrente.

De altfel dialogul în teatrul lui Bernard rămâne într-o cântă în planul al doilea: teatrul lui s'ar putea numi un teatru de tăceri și de atitudini. Nu i se poate însă reproșa că apropie scena de ecran. E concretizarea unei concepții isvorâtă din împreunarea felului său de a vedea viața și de a înțelege frumosul.

În teatrul său nu sunt mari conflicte de pasiuni răscolitoare, scene în cari să ai nevoie de elocință pentru a convinge. E un teatru de foarte subtilă analiză, un teatru de semisfinte nuanțate până la imperceptibil. E o serie din acele situații în cari scormonind adâncul cel mai ascuns al sufletului nu ai de vorbe mari pentru a te explica, în cari te înțelegi „à demi-moto”, prin priviri, prin mici gesturi pline de emoție conținută și mai ales prin tăceri, prin acele tăceri turburătoare cari apropie mai mult decât s'ar putea crede.

În sufletul personajilor lui Bernard găsim multă delicatete înăscută, finete, chiar elegantă și numai printre aceste calități se înțevăde dintr'odată cu ajutorul unui cuvânt, unei frânturi de frază, adâncul simțirii profund omenești al acestor persnagii.

Pentru un moment acesta poate fi sau mai exact poate părea un teatru de excepție: nu este într-o nimic însă din această cauză un excelent teatru care e regretabil că la noi este încă necunoscut.

moderne. Cu tot entuziasmul d-lui Victor Eftimiu care alătură piesa lui Denărățeanu de cele mai serioase capodopere ale literaturii noastre dramatice, reprezentarea ei n'a avut loc.

Viața poetului Al. Denărățeanu era prea puțin cunoscută până în 1904, când d. C. G. Dissescu a însoțit recitarea dramei „Grigore Vodă”, cu o documentată prefață biografică. Aceasta a fost desigur singura recunoștință ce se cuvenea unui scriitor din alte vremuri, care n'a avut niciodată fericirea să fie talmăcitorul sufletesc al timpurilor sale și cu atât mai puțin al viitorului.

Un sbuciumat trubadur occidental rățăcit pe drumurile înstrăinate ale țării sale orientale, poetul Alexandru Depărățeanu rămâne în literatura noastră un exemplu viu de ceea ce nu poate să fie niciodată un scriitor pentru țara sa, dacă nu încearcă să fie corespondentul ei sufletesc în talmăcirea frământărilor contemporane sau măcar pionerul unor idei literare ce corespund cu cerințele unei literaturi dintr'o anumită epocă.

GH. CARDAȘ

SPICUIRI BIBLIOGRAFICE

A. Opera, ediții:

- 1) Doruri și Amori (poezii), Buc. 1861.
- 2) Doruri și Amori ed. II în Bib. p. toți N-rele 42 și 45, Buc. (1896).
- 3) Grigore Vodă, dramă în 5 acte și în versuri. Buc. 1864.
- 4) Grigore Vodă, dramă în 5 acte și în versuri, ed. II Buc. 1904, cu o introducere de C. G. Dissescu.
- 5) Don Gulică, comedie inedită, citată în „Analele Literare”. Buc. 1866 Nr. 3 pe copertă.
- 6) Vara la țară, tradusă în limba franceză (cf. „Revista Literară”, Buc. 1894, 10 Iulie).
- 7) Poezii de Depărățeanu reproduse în „Poezii Noștri”, Al. Depărățeanu, de Gr. Andronescu, Buc. 1886.
- 8) Un fragment din drama „Grigore Vodă”, reprodus în „Flacăra”. Buc. 1912, pag. 67.

P. IGIROȘIANU

Ce-a scris Emil Gârleanu?

VI. COMPLETARI

La cele definitiv stabilitate în articolul anterior ar fi de adăugat:

a) 1877 — schițe de războiu — (1908) cu aceste 7 bucăți:

Sautinela; Un viteaz; Palma; Răniții; Prizonierul; Ticălosul; Câteva zile din August 1877, în fruntea căruia găsim o minunată caracterizare critică datorită domnului Mihail Dragomirescu. Pentru valoarea ei actuală (și deci: definitivă) spicim următorul fragment:

„Povestitorul nostru vede în luptătorii din războiul pentru independență mai întâi de toate oameni. Cu aceeași largă și pătrunzătoare simpatie el îmbrățișează și pe luptătorii de sus și pe cei de jos, și pe luptătorii noștri și pe luptătorii străini, fie că ne sunt prieteni, fie că ne sunt dușmani.

„Și ceace este vrednic de relevat e că această simpatie este așa de adevărată că ni se transmite fără silnicie și nouă.

„Concentrarea de stări sufletești în jurul unei singure impresii puternice din natură este caracteristică originalității cu care se poate mândri Gârleanu în povestirile sale mai însemnate și care fac farmecul lor deosebit. Iar această caracteristică este cu atât mai de preț cu cât stările sufletești ce constituie fondul au cea adâncime omenească proprie unui scriitor merit să treacă granițele patriei sale“.

Apoi se adaugă „impresia de realitate, de lucru văzut și simțit pe care ne-o fac“.

În fine: „limba și stilul acestor povestiri sunt un model de limpezime și curățenie, de vioiciune simplă și plină de grație“.

b) Apoi: Pe Bistrița la vale... călătorie, 1911 și:

c) 1910. Pagini însemnări și rânduri, Jurnal 1911.

d) În fine un volum inedit: Medalioane pe care, pe coperta vol. „O lacrimă pe geană“ îl anunță Universala Alcalay.

Obiceiul de a publica în mai multe volume unele bucăți la care probabil, artistul ținea mai mult l-am văzut din chiar conținutul volumelor principale: confruntarea lor ne-a pus în fața aceleiaș opere de 2 sau chiar de 3 ori. Amintim: Furnica, Gâza, Calul, etc.

Ce-i cu celelalte colecțiuni? În general ele conțin bucăți cunoscute din volumele principale și anume:

Fetița mamei cu o singură bucată;

Suflet de femeie cu 3;

Gâza cu 28;

Ochiul lui Turculeț cu 12,

Inneatul cu 5;

Furnica cu 5.

Doă culegeri par a conține și câte-eva nou și anume:

Odată bucată: Din trecut; și

Punga bucată: Doi moșnegi.

Trei bucăți neapărute în volumele principale găsim în culegerea: Amintiri și schițe, editată în 1910 în biblioteca „Steaua“ și anume: Chipuri de demult; La boerul C... Mușunache.

În fine într'un capitol deosebit trebuiesc menținute cele două culegeri, pe care ni le dă biblioteca „Lumina“ și în care, pe lângă unele bucăți cunoscute, talentul lui Gârleanu vine să adauge:

În: Trei vedenii:

Trei vedenii; O convorbire; Arhiva plășii Turia, Domnul maior; Judecător; Un moldovean; La țanc!; Darul lui Dumnezeu; Într'un cimitir; Tabloul; O

patrulă; Amintiri: din viața noastră.

În: Visul lui Pillat;

Făgăduința; Ursuzul; Rodica, Intre copii; Un tablou; Singură sub cer; Nouă; Scrisoarea pierdută, Sorțas; De vorbă; Scaul.

Din aceste opere—credem—s'ar putea alcătui un al 7-lea volum de Gârleanu, superior (ca valoare literară și artistică) aceluia de „Schițe, însemnări, etc.“ editat de Casa Școalelor.

Constituiesc ele oare întocmai conținutul volumului anunțat „Medalioane?“

Dacă nu, îl oferim cu plăcere aceluia care se ocupă deapropo cu îngrijita editare a unuiia dintre cei mai puternici prozatori români.

Inchei cu o ușoară nedumerire: undeva într'un catalog al editurii Alcalay și comp. am găsit menționat, în dreptul numelui lui Gârleanu, un volum: „Suflete cu indicațiunea prețului: 1,50 (Catalogul e vechiu). Departe de a cunoaște un asemenea volum pe care Gârleanu însuși nu-l menționa nicăeri (în timp ce nu uită pe altele, mai puțin valoroase ca a cel „1910“ sau „Pe Bistrița, la vale“, ne întrebăm: existat-a el oare într'adevăr? Când și unde a fost tipărit și ce conține? Iată o rugămintă pe care o adresăm celor ce-l vor fi cunoscând.

Întru cât ne privește socotim până la dovada contrarie, a vedea în această mențiune o grosolană eroare sau o regretabilă confuziune.

În fine un regret: la Academia română nu se găsesc toate aceste scrieri ale marelui prozator.

PAUL I. PAPADOPOL

P. S. — Revista „Capitalei“ publică în No. 20 (Anul I) schița „Dragosica de patrie“ însoțită (la „tablete“) de următoarea notiță: „În numărul acesta al Capitalei, mulțumită bunevoienței a doamnei Gârleanu soția regtratului E. G. cetitorii noștri vor ceti, suntem siguri, cu mulțumire și emoție, rândurile inedite până astăzi, detașate din notele de campanie ale strălucitului novelist...“

27 Septembrie, 1927: S'a născut în satul Bezded ținutul Solnocului istoricul Alexandru Papiu Ilarian.

28 Septembrie, 1909: A murit în București arheologul Gr. G. Tocilescu.

1922: A murit bucovineanul Eusebiu Popovici.

29 Septembrie, 1840: Apare în Iași foaia „Icoana lumii“.

30 Septembrie, 1879: S'a reprezentat pentru prima oară pe scena Teatrului Național din București piesa „Despot Vodă“ de V. Alecsandri.

1 Octombrie, 1841: S'a născut în București marele om politic Ioan Câmpineanu.

1843: Apare în București în tipografia Colegiului Sf. Sava „Invățătorul satului“ foaie condusă de Petrache Poenaru și apoi de N. Bălcescu.

1855: Apare în Iași sub conducerea lui M. Kogălniceanu „Steaua Dunării“ jurnal politic și literar.

1865: S'a născut în Botoșani latinistul Dimitrie Evloceanu.

1874: Apare în București revista „Biserica ortodoxă română“.

DESEMNUL — COPII — ȘI PARINȚII

Am pe biroul meu câteva sute de desene, venite din toate unghiurile țării, pentru un concurs între copii.

Din vrăful acesta impresionant, ochiul meu s'a oprit cu drag numai la vre-o patru cinci hârtioare modeste și mototolite, peste cari tremură, în urmele creionului negru, o sinceritate nevinovată ingenioasă.

Restul: copii directe depe revistele periodice, ori transcrieri plate după obiecte uzuale, unde mâna nedibace a copilului se simte condusă de pedantismul maestrului de desen sau de suficiența părinților cu obsesii enciclopedice.

Bizar este că cei mai entuziasmați dintre părinții corespondenți, sunt tocmai acei ai căror copii sunt lipsiți cu desăvârșire de simțul pitorescului ca și de simțul corectitudinii.

Așa de pildă, deschizând un plic de dimensiuni neobișnuite, scot la iveală, mai întâi, o scrisoare scurtă și coprindătoare:

„Vă trimit zece din desenele copilului meu, Georges, în vârstă de 12 ani — pe cari sunt sigur că le veți aprecia la justa lor valoare.

1882: Apare în București sub conducerea lui Gr. G. Tocilescu „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“.

1892: A murit poetul Gheorghe Sion.

2 Octombrie, 1854: S'a născut în comuna Șipot (Bucovina) marele compozitor muzical Ciprian Porumbescu.

1871: Apare la Pesta gazeta „Patria“.

1875: A murit în București profesorul Petrache Poenaru.

1878: Alexandru Odobescu a fost numit profesor la Universitatea din București.

Bogdan P. Hașdeu a fost numit profesor la Universitatea din București.

„E un copil care are — după cum spune toată lumea dealtminteri — un talent excepțional. Lucrările ce vă trimit — făcute toate din minte și ajutate numai de pierile lui proprii—vă rog a mi le păstra și a mi le înapoia, căci n'ăș dori să se ardă vre-o una“...

Răsfoiesc cu emoție desenele recomandate cu atâta căldură de bunul părinte — și rămân uimit: Sunt în ele, la rând, zece copii, trase „pe geam“ de pe zece ilustrații, din zece numere consecutive, ale unei foarte răspândite și dubioase reviste pentru copii.

Autorul acestor șmechere isprăvi, ca și părintele exaltat de talentul „excepțional“ al progeneriturii — sunt din Bucovina.

Încearc o statistică sumară: la o sută de plicuri cu desene de copii, primite, găsești de plicuri cuprind asemenea scandalabile exerciții — în majoritatea cazurilor, firește, cu buna știință a părinților.

Dela o moșie — din apropierea Bucureștilor — îmi vine, printr'un om special, două carnete mari și elegante în cari sunt calchiate, după diverse jurnale de modă parisiene, ultimile creații ale croitoreșelor din l'avenue de l'Opéra.

Nu lipsește nici aici recomandăția de a păstra cu sfîntenie exercițiile domnișoarei care are „o extraordinară imaginație“.

Un domn și o doamnă din provincie — învățător și învățătoare la școala unde urmează fiul lor — concurent — îmi atrag riguros atenția asupra însușirilor „uimitoare“ ale moștenitorului, care „mi prezintă un caiet, unde spiritul și desenul humoristului Iordache — e transcris cu o precizie înadesevăr „uimitoare“.

Un alt caiet, al unui elev de liceu, cuprinde exerciții școlare: conuri, cuburi, piramide, ulcele — (sub cari stă scris în gotice: „problemă de perspectivă“...) — fragmente din nasul lui Seneca, un deosebit problemă care mă preocupă de multă vreme.

get dela piciorul lui Apollo, o jumătate din urechea Afroditei.

În ficcare din aceste exerciții“ văd lămurit creionul suficient al maestrului de desen, îngrijorat de prestigiul elevului, cu care, într'o asemenea împrejurare, crede că e necesar să se confunde.

Natural că, toate aceste trucări — (e cazul să întrebuițăm un alt cuvânt) — descurajează pe acela care, poartă alte gânduri copiilor și gândește altfel despre educatoarii lor imediați.

În schimb bucuria pe care și-o dă inocența citorva — oh! tare puțini! — dintre concurenți și modestia cu care părinții întovărășesc trimiterile lor, fac să uiți repede și să zâmbești îngăduitor asupra isprăvilor necugetate ale celor dintâi.

Îngăduința nu înseamnă, totuși, recomandare.

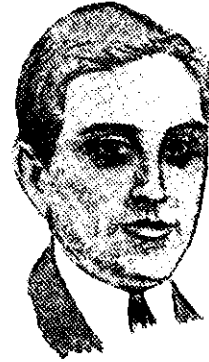
Concursul acesta pentru copii a fost organizat cu scopul precis de a controla observațiile mele anterioare și a trage concluziile cele mai cumpătate asupra

PREMII PENTRU TEATRUL SĂTESC

Teatrul Național din Cernăuți publică concurs pentru decernarea unui premiu de 5000 lei celei mai bune piese de teatru sătesc — dramă, preferabil, comedie.

Manuscrisele se vor înainta Direcției Teatrului până la 15 Decembrie 1926, în cel puțin două exemplare scrise citeț.

Manuscrisele nu vor purta numele autorului. Acest nume se va închide într'un plic sigilat ce se va înainta odată cu piesa și pe fața căruia va fi un motto care va fi trecut și pe coperta manuscrisului.

DRAGOȘ PROTOPOPESCU
Directorul Teatrului Național din Cernăuți

Menirea acestor piese fiind un mare turneu în satele bucovinene, la primăvară, e de preferat ca ele să trateze în cadrul vieții largi românești teme și tipuri bucovinene.

Piesele de valoare care vor rămâne totuși nepremiate vor beneficia de puțina de a fi introduse în repertoriul teatrului sătesc bucovinean. Rezultatul se va publica în curs de cel mult două luni dela data închiderii lui.

Direcțiunea Teatrului Național Cernăuți

FOTOGROFIILE SCRITORILOR

Am anunțat în numărul 31 al revistei noastre că d. Petre Cătunaru a obținut dela S. S. R. autorizație să tipărească în trei serii chipurile scriitorilor români în viață.

Întâia serie, artistic executată cu autografe și date biografice a apărut și se poate procura fie prin librării, fie direct dela editor, str. Clucerului N. 34, București.

Scriitorii din prima serie sunt următorii: I. A. Basarabescu, Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, Nichifor Crainic, Gala Galaction, Cezar Petrescu, Ionel Teodorescu, Victor Eftimiu, G. Bogdan-Duică, Caton Theodorian, N. Davidescu, Octavian Goga, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Claudia Milian, Mircea Rădulescu, H. Papadat Bengescu, Alfred Moșoiu, V. Demetrius, George Gregorian, Al. T. Stamatiad, Eugen Lovinescu, Corneliu Moldovanu.

Prețul unei fotografii lei zecă, seria completă lei două sute treizeci.

N. N. TONITZA

E C O U R I

ALOIS JIRASEK

La 22 August a acestui an a fost sărbătorit de întregul popor cehoslovac, pentru cei 75 ani împliniți marelui romancier istoric Alois Jirasek. Am căutat să oferim cititorilor noștri cu titlul de document o imagine cât de slabă din această operă. Prin bunăvoința grațioasă a legăției cehoslovace din București putem da astăzi începutul unei mari nuvele **Mătânile de aur**. Cu acest prilej socotim util să spicuiem din copiosul comunicat oficial pe care republica cehoslovacă l-a publicat în presa noastră despre viața și semnificația operei lui Alois Jirasek:

Jirasek s'a născut la 23 August 1851 în Hronov lângă Nachod, în Cehia nord-estică, a studiat la Brumov, în Hradec Kralov și în sfârșit filosofia la Universitatea din Praga. În studiile din gimnaziu el a înclinat spre literatura poloneză și rusă, (favoriții săi au fost Mickiewicz și Cogol). La vârsta de 21 ani el a debutat în literatură cu o năvelă istorică. Profesoratul în școlile secundare, la care s'a consacrat, l-a făcut posibilă activitatea literară. Istoria care a fost domeniul profesiei sale de dascăl, l-a adus mereu noui planuri și subiecte. 14 ani întregi a stat Jirasek în Litomyšl, orașul istoric din Cehia de est, pe care l-a eternizat într'un șir de opere, iar în anul 1888 a venit la Praga, unde nu mai era profesor, ci a voit să aibă liniște pentru a putea cu mai multă ardore lucra pe câmpul literar.

Opera lui Jirasek este imensă. Și aproape toate momentele importante din istoria poporului ceh sunt în ea oglindite.

Doi epoci și le-a apropiat mai mult Jirasek: Epoca husită (secolul al XV-lea), când poporul ceh a dezvoltat cea mai mare putere morală și fizică și epoca renașterii naționale (incențatul secolului al XIX-lea), când o pleiadă de patrioți și desținători au preceșit o nouă răsădindire a ideii naționale și victoria strădărilor ceh. Jirasek a știut să-și aleagă materialul pentru romanele sale istorice din toate timpurile, a putut înțelege și să anopie cititorului contemporan prin un mod unic cultura și viața diferitelor veacuri trecute. Trilogia lui Jirasek „**Între curente**”, „**Flul torturului**” și „**La curtea regelui**”, oglindeste preluđu războaielor husite, marea eponee „**Contra tuturor**” — lupta glorioasă a husiților din anul 1420, opera monumentală „**Fraternitatea**” — strălucita victorie și sfârșitul tragic al fraților husiți din Slovacia. Operele „**Cap de Căine**” (insigna unor țărani de lângă granița Cehiei), tradusă în mai toate limbile europene, „**Stăncele**” și „**Întunerecul**” înfățișează în culori vii și neneritoare suferințele mari ale satelor și orașelor în urma contra-reformei, iar operele „**F. L. Vek**” care cuprinde 5 volume și idealizează tipul patriotului ceh dela începutul secolului trecut și „**La Noi**” care cuprinde 4 volume, redau cu desăvârșire cronica creșterii ceh în secolul trecut.

Dar operele lui Jirasek nu sunt romane istorice în sensul obișnuit al cuvântului. Ele sunt mai degrabă minunate fresce istorice cari sunt radele unei preceșiri conștiințioase, unui studiu imens, priceperii perfecte a trecutului și muncii uriașe a genului neobosit. În opera sa Jirasek a urmărit adevărul istoric cu cel mai via interes și prin aceasta el amintește pe multi mari savanți ai lumii. Construcția pur istorică n'a atins întru nimic înălțimea literară a operii care nu numai din punct de vedere istoric dar și din cel al formei și în special al limbii este o adevărată operă de artă. Atât în romanul cât și în nuvela istorică, Jirasek a fost un maestru neîntrecut în redarea evenimentelor, în tratarea subiectului. Opera sa este pătrunsă

de un adânc sentiment de bărbăție și de farmec nemărginit, care a captivat și nimit pe toți cititorii. În cărțile lui Jirasek se închide o măreție tainică și un suflet infinit de bun. În literatura cehă pe lângă cărțile scriitoarei Bojena Nemțova și operele lui Jan Neruda, cărțile lui Jirasek sunt cele mai citite și aceasta atât de criticii eminenți, poeți și scriitori cât și de masele largi și păturile cele mai sărace ale populației.

În romanele lui Jirasek, deși lipsite de tendințe, în nici o pagină nu lipsește credința în virtuțile națiunii ceh. În statornicia și libera ei existență. Această notă profundă a operelor lui Jirasek a avut în totdeauna o puternică influență asupra tuturor familiilor ceh. Eroii pieselor și romanelor sale au devenit în curând exemplice legendare ale tendințelor naționale.

REDACTIONALE

□ În numărul viitor vom publica o interesantă convorbire cu scriitorul american originar din Brăila: **Conrad Berevoici**. Convorbirea ne-a fost procurată de d. Vasile Savel.

□ În numărul viitor vom publica nuvele de: Hortensia Papadat-Bengescu, Vasile Savel, Sărmanul Klopstock, Sarina Casvan-Pass, Mihail Celariu, maiorul Gh. Bănelescu, Ion Călugăru, etc.

□ În numerile viitoare vom publica continuarea fecrii în versuri: **Floarea lui Sânzien** a poezilor Radu Gyr și N. Milcu.

PRECIZIUNI

La numeroasele întrebări primite dela cetitorii noștri cu privire la persoana literară a d-lui Sylvius Bolando autorul admirabilei nuvele biblice: **Minunea**, publicată în numărul trecut al revistei noastre, putem spune numai că numele acesta e pseudonimul literar al unui eminent medic din Cluj și nu e debutant și că are publicat în editura literară a Casei Școlilor, un roman: **Ne leagă pământul**.

PRIN IUGOSLAVIA

Excursia așa de răsădită pe care au făcut-o reprezentanții presei românești în Iugoslavia, a fost un fericit prilej pentru d. N. Davidescu, poetul, romancierul și criticul, să schițeze o serie de impresii literare pe care le vom comunica cetitorilor noștri în numerile viitoare.

MIC TRATAT DE ESTETICĂ LITERARĂ SAU LUMEA VĂZUTĂ ESTETIC.

Sub acest titlu începând dela numărul viitor al revistei noastre, d. F. Aderca va publica o serie de studii din domeniul esteticii, cu aplicațiuni și exemplificări și din literatura românească. Interesul pe care o astfel de operă îl prezintă pentru studiul actual al cercetărilor de ordin literar, nu va scăpa nimănui. Interesante, prin definiție, aceste probleme, vor pasiona cu atât mai mult cu cât arta scriitorului ce le prezintă, este cunoscută prin subtilitate și polemică. Nu

e locul să presintăm cetitorilor noștri pe autorul „**Domnișoarei din strada Neptun**” sau al atâtor savuroase convorbiri cu scriitorii noștri contemporani. Vom aminti numai de prețioasele și originalele însușiri ale scriitorului F. Aderca pentru a fi siguri de interesul pe care lucrarea sa îl va stârni în publicul cetitor.

PIESELE ORIGINALE

Ascară s'a reprezentat prima piesă românească în stagiunea aceasta la Teatrul Național.

Socotim interesant să arătăm, cu prilejul acesta, piesele originale cari se preceșă să fie reprezentate:

D. T. Arghezi: „**Saffa**”.

D. I. C. Aslan: „**Buburel**” și „**Bielele noastre**”.

D-ra Ticu Arhip: „**Lumina**”.

D. Lucian Blaga: „**Tulburarea apelor**”, „**Italia**”.

D. I. Al. Brătescu-Voinești: „**Cenușerasa**”.

D. Victor Eftimiu: „**Glafira**”.

D. A. de Herz: „**O seară pierdută**”, „**Onul de zăpadă**”.

D. Horia Furtună: „**Păcală**”.

D-na Hortensia Papadat Bengescu: „**Povărnisul**”.

D. N. Iorga: „**Cleopatra**”.

D. Ion Sân Giorgiu: „**Fva**”.

D. Camil Petrescu: „**Un act venetian**”, „**Jocul icelilor**”, „**Mioara**”, „**Mitica Popescu**”.

D. Mihail Sorbul: „**Praznicul călăilor**”, „**Coriolan Secundus**”.

D. Valican: „**Generația de sacrificiu**”.

D. Ion Marin Sadoveanu: „**Metamorfoze**”.

D. Căton Theodorian: „**Mâna care vindecă**”, „**Jucării sfărâmate**”, (Rampă)

□ Stagiunea Teatrului Național din Cluj se va deschide cu „**Rzvan și Vădra**” de **B. P. Hasdeu**.

□ Teatrul Popular se deschide stagiunea Vineri, 6 Octombrie cu „**Funcționarul dela domenii**” de **P. Locusteanu**.

DELA OPERA

Opera Română își începe stagiunea acestui an la 1 Octombrie.

Iată ordinea primelor spectacole: Boris Godunov, Werther, La Manevra, Zăna Pănușilor, Povestirile lui Hofman, Aida, Boema, Paiața, Carmen, Faust.

CARTI PRIMITE:

TUDOR MUSATESCU: Vitrinele toamnei, poezii, tipogr. și libr. Gh. IN Vlădescu și fiul, Câmpulung, Muscel 1926 (ed. de artă).

□ **GEORGE DIMITRESCU: Cântec pentru madona mică**, tiparul Prietenii științei, Craiova, 1926; lei 60.

MIHAIL GALITA: Jertfa datoriei, dramă în patru acte, „**Cultura națională**”, 1926; lei 40.

REVISTE:

□ Revista săptămânală „**Viața Literară**” va reapeare Sâmbătă 2 Octombrie cu colaborarea celor mai cunoscuți scriitori contemporani

Redactor **PERPESSICIUS**